

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜRLERARASI TOLERANS İLE AHLAKİ OLGUNLUK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Fuad BAKİOĞLU

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Rukiye ŞAHİN

TOKAT – 2013

KÜLTÜRLERARASI TOLERANS İLE AHLAKİ OLGUNLUK
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 17/05/2013

Jüri Üyeleri (Unvanı - Adı - Soyadı)

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Metin DENİZ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Rukiye ŞAHİN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun
31/05/2013 tarih ve 10/01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. Recep Koçak

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(17/05/2013)

Fuad BAKİOĞLU

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde bilgi birikimi ile her durumda yardımını esirgemeyen, işine karşı olan saygısı ve çalışma azmiyle bana en büyük katkıyı sağlayan değerli tez danışmanım ve hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Rukiye ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın her aşamasında sabrı ve yardımları ile ölçme araçlarını içtenlikle doldurarak bu çalışmaya en büyük katkıyı sağlayan üniversite öğrencilerine teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu çalışmaya katkılarından dolayı kıymetli Jüri üyeleri sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Metin DENİZ ve sayın Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bilgi birikimiyle bana her konuda destek sağlayan sayın öğretim görevlisi Zafer KİRAZ'a teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans öğrenim sürecimde arkadaşlığını ve dostluğunu kazandığım ihtiyaç duyduğum birçok noktada yanımda olan Yusuf SARIKAYA'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Verilerin toplanması aşamasında yardımını benden esirgemeyen Yunus Emre ÖZTEKİN'e teşekkür ediyorum.

Öğrenim hayatım boyunca her türlü desteklerini bana hissettiren aileme özellikle de anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırma sürecinde her konuda bana destek olan ve moralimi hep üst seviyede tutan, varlığıyla yolumu aydınlatan değerli eşime en derin şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu, 2012-2013 eğitim öğretim yılından orta karadenizde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 1153 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Bu Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan “Kültürlerarası Tolerans Ölçeği”, ve Kaya ve Aydın (2011) tarafından üniversite örneğine uyarlanan “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çeşitli demografik özelliklerini saptamak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde pearson korelasyon analizi, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinde cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinde öğrenim gördükleri fakülte, bölüm, anne eğitim düzeyi ve politik görüşlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri fakülte,

bölüm, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim düzeyi, gelir düzeyi ve politik görüşlerine göre anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tolerans, Kültürlerarası tolerans, Ahlaki olgunluk

SUMMARY

In this study, the relationship was investigated between intercultural tolerance levels and moral maturity levels of university students. Besides university students' intercultural tolerance levels and moral maturity levels were examined with respect to faculty, grade level, department, age, gender, number of siblings, parent's educational status, income status and political view. During the 2012-2013 academic year, this research was carried out with a study sample which consisted of 1153 university students from a state university in Middle Black Sea Region. Adapted by the researcher, Intercultural Tolerance Scale and adapted on the university sample by Kaya and Aydın (2011), Moral Maturity Scale were used to collect to data in the study. 'The Personal Information Form' that was developed by the researcher was used in order to detect demographic characteristics of the students who took part in the research. Pearson correlation analysis, the t-test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to analyze the data. The results of the study revealed that there was a positive significant relationship between University students' intercultural tolerance levels and moral maturity levels. University students' intercultural tolerance levels wasn't found to differ significantly with regard to gender, age, grade level, father's educational status, number of siblings and income status. University students' intercultural tolerance levels was found to differ significantly with regard to faculty, department, mother's educational status, and political view. University students' moral maturity levels was found to differ significantly with regard to gender, age, faculty, department, grade level, number of siblings, parent's educational status, income status and political view.

Key Words: Tolerance, Intercultural Tolerance, Moral Maturity

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
SUMMARY.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı.....	4
Problem Durumu.....	4
Alt Problemler.....	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
Tanımlar.....	10
BÖLÜM 2.....	11
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1.Tolerans.....	11
2.2. Tolerans kavramının unsurları	12
2.2.1. Başkalık unsuru:.....	12
2.2.2. Katlanma unsuru:	12
2.2.3. Hoş Görme unsuru:	12
2.3. Mckinnon'a (2006) ve Nicholson'a (1985) Göre Toleransın Yapısal Özellikleri	13
2.3.1. Sapma (Deviance):.....	13
2.3.2. Önem (Importance):.....	14
2.3.3. Kınama (Disapproval):.....	14
2.3.4. Güç (Power):.....	15
2.3.5. Reddetmeme (Non-rejection):.....	16
2.3.6. İyilik (Goodness):.....	16
2.4. Kültürlerarası Tolerans İle İlgili Araştırmalar	20

2.5.AHLAKİ OLGUNLUK	24
2.5.1.Ahlaki Gelişim İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	25
2.5.1.1. Psikoanalitik Kuram Açısından Ahlaki Gelişim	25
2.5.1.2. Davranışçı ve Sosyal Öğrenme Kuramı Açısından Ahlaki Gelişim.....	26
2.5.1.3. Bilişsel Gelişim Kuramı Açısından Ahlaki Gelişim.....	27
2.5.2.Ahlaki Olgunluk İle İlgili Araştırmalar.....	30
BÖLÜM III.....	37
YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın modeli	37
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.2.1. Örneklemin Demografik Özellikleri	38
3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	45
3.3.2. Ahlaki Olgunluk Ölçeği	45
3.3.3. Kültürlerarası Tolerans Ölçeği	46
3.4. Verilerin Toplanması	53
3.5. Verilerin Analizi	54
BÖLÜM IV.....	55
BULGULAR.....	55
BÖLÜM V.....	84
TARTIŞMA.....	84
BÖLÜM VI.....	92
ÖNERİLER.....	92
6.1. Alanda Çalışan Uzmanlara Yönelik Öneriler.....	92
6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	93
KAYNAKÇA	94
EKLER	106
EK-1 Kültürlerarası Tolerans Ölçeği (Orijinal form).....	106
EK-2 Kültürlerarası Tolerans Ölçeği (Uyarlanmış form).....	112
EK-3 Kişisel Bilgi Formu	106
EK-4 Ahlaki Olgunluk Ölçeği	108

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	38
Tablo 3.2. Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	38
Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Görmekte Oldukları Fakültelerine Göre Dağılımı	39
Tablo 3.4. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Görmekte Oldukları Bölümlerine Göre Dağılımı	39
Tablo 3.5. Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 3.6. Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	41
Tablo 3.7. Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	41
Tablo 3.8. Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	42
Tablo 3.9. Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı	43
Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerinin Politik Görüşlerine Göre Dağılım Tablosu.....	44
Tablo 3.11. Ölçek Çevirisinin Uygunluğunun Dağılımı.....	48
Tablo 3.12. Ölçek Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzleri ve Öz Değerleri.....	51
Tablo 4.1. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi	55
Tablo 4.2. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Yaşlarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	56
Tablo 4.3. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	56
Tablo 4.4. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	57
Tablo 4.5. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	57
Tablo 4.6. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	58
Tablo 4.7. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	59

Tablo 4.8. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	61
Tablo 4.9. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	61
Tablo 4.10. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	62
Tablo 4.11. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	62
Tablo 4.12. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	63
Tablo 4.13. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	63
Tablo 4.14. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	64
Tablo 4.15. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	65
Tablo 4.16. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	65
Tablo 4.17. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	66
Tablo 4.18. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	66
Tablo 4.19. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	67
Tablo 4.20. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi	68
Tablo 4.21. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Yaşlarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	69
Tablo 4.22. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	69
Tablo 4.23. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	70

Tablo 4.24. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	70
Tablo 4.25. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	71
Tablo 4.26. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	72
Tablo 4.27. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	74
Tablo 4.28. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	74
Tablo 4.29. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	75
Tablo 4.30. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	76
Tablo 4.31. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	76
Tablo 4.32. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	77
Tablo 4.33. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	78
Tablo 4.34. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi.....	79
Tablo 4.35. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	80
Tablo 4.36. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	80
Tablo 4.37. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	81
Tablo 4.38. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi	82
Tablo 4.39. Ahlaki Olgunluk Düzeyi İle Kültürlerarası Tolerans Düzeyi Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi	83

KISALTMALAR LİSTESİ

SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Programı
n	: Örnekleme yer alan birim sayısı
ss	: Standart Sapma
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği testi
α	: Cronbach alfa değeri
\bar{x}	: Aritmetik Ortalama
sd	: Serbestlik Derecesi
χ^2	: Ki-kare.
p	: Hata yapma olasılığı.
t	: t -testi değeri.
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
ACA	: Amerika Danışma Birliği
ISSP	: Uluslararası Sosyal Araştırma Programı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tolerans kavramı ya da fikri, Avrupa'da mezhepler arasındaki çatışmalarda ciddi kayıpların verilmesi sonucunda, mezhepler savaşlarının sonlandırılması için barış antlaşması yapılması ile farklı inanışlara sahip olan birey ya da gruplara karışmama, müdahale etmeme zorunluluğu olarak doğmuştur (Batuhan, 1959). Her ne kadar tolerans fikri, mezhepler çatışmasına son vermesi bakımında dini bir içerikle anılsa da, tarih boyunca toplumsal yaşantının birçok alanında kendini göstermiştir ve dünya tarihi boyunca din, etnik köken, toplumsal sınıf rolleri ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi birçok alanda ortaya çıkmıştır (Yürüşen, 1995). Farklı inançlara, farklı etnik kökenlere, farklı toplumsal sınıflara ve farklı toplumsal cinsiyet rollerine sahip insanların bir arada bu farklılıklarıyla nasıl yaşayacağı sorun kaynağı olarak görülmüş ve farklı eylem ve pratiklere sahip insanlar ya diğerlerine benzetilme yoluyla asimile edilmeye çalışılmıştır ya da farklı eylem ve pratiklere sahip insanlar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Walzer, 1998). Ancak bu gibi farklılıklara sahip bireylerin ya da grupların diğerleriyle bir arada huzur içerisinde yaşaması ve varlığını devam ettirmesi, bu farklılıklara tolerans gösterilmesi yoluyla olabilmektedir (Walzer, 1998; Yürüşen, 1995).

Tolerans kavramı araştırmalarda genel kabul gören ve bu araştırmada kullanılan manasıyla, bireyin kendi uygulama ve pratiklerinden farklı olan ve onaylamayacağı davranış ve tutumu engellemeye gücü olmasına karşın, bu gücünü bilinçli ve prensipli olarak kullanmamasıdır (Kukathas, 2002; Cohen, 2004). Kültürlerarası tolerans ise “diğer kültürleri önyargı olmaksızın kabul etme eğilimi” dir (Mendleson, Bures, Champion, & Lott, 1997, s.868).

“Farklı hayat tarzlarına sahip olan ama ortak bir toplumsal dünyayı paylaşmak isteyen insanları bir arada yaşatmanın ahlâki bir formunu nasıl bulacağımız sorusu” (Tomasi, 2001 s.8) ile farklılıkların olduğu durumlarda kültürlerarası toleransın gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Kültürlerarası tolerans ile barış ilişkili olup, dini ve dünyevi görüş ve yaşayışların yıkıcı olmasını engelleyerek, toplulukların ve grupların çatışmasını önleme yoluyla iç barışın korunmasına katkıda bulunmaktadır (Şahin, 2009). Kültürlerarası tolerans kavramı toplumsal yaşantının içinde yer eden bir kavram olarak araştırmalarda sosyal tolerans olarak da anılmıştır.

İlgili alan yazında kültürlerarası tolerans ile ilgili araştırmalar özellikle kendini sosyal ve siyasi/politik tolerans olarak göstermiştir ve bunlarla ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda, politik çeşitlilik ve sosyal tolerans (Sullivan, 1985), sosyal tolerans düzeylerinin ülkeler bazında kıyaslanması (Weil, 1985), etnik temelli sosyal tolerans ve sosyal çeşitlilik ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki (McIntosh, & diğ. 1995), politik tolerans ve sosyal tolerans ile ahlaki çeşitlilik arasında ilişki, yaş, cinsiyet ve dindarlık algısıyla ilişkileri (Agafonow, 2007), ulusal kimlik krizi bağlamında göçmenlere yönelik tolerans tutumları (Gribic, 2010), ilkökul çocuklarının çeşitlilik hakkındaki inançları ve tolerans tutumları (Wainryb, Shaw, Langley, Cottam, & Lewis, 2004), bireylerin yaşadığı kültürel çevre (alt kültür, üst kültür) ve bireysel niteliklerin (eğitim düzeyi, doğum yılı vb.) bireylerin tolerans düzeyi üzerindeki etkileri (Moore, Laura, Ovadia, & Seth, 2006), sosyal bilişsel kuram ve sosyal kimlik teorisini kullanarak Hollandalı ergenlerin Müslüman uygulamaları ile ilgili tolerans kararları (Gielsing, Jochem, & Maykel, 2010), çocuk ve ergenlerin insan çeşitliliği konusundaki toleranssız yargıları, toleransı desteklemek için adalet, önyargı, empati ve özgürlük düşünceleri (Witenberg, 2007) incelenmiştir.

Kültürel ve dinsel bakımdan kendi uygulama ve davranışlarından farklı olan inanç ve davranışlara tolerans gösterme ahlaki bir erdem olarak ele alınmıştır ve farklılıklara tolerans gösteren bireyler “katlanma, umursamazlık, metanetle kabullenme, merak ve şevk çizgisinde nerede durduklarına bakılmaksızın, tolerans erdemine” (Walzer, 1995, s.27) sahiptirler. Bu yolla farklılıklara toleranslı davranmak ahlaki bir değer olarak değerlendirilmiştir.

Ahlak, belli bir toplumun, belli bir döneminde, geçerli bireysel ve toplumsal davranış kurallarının tümüdür (Güngör, 2003). Ahlaki olgunluk ise ahlaki değerleri içselleştirme, vicdanın ahlaki değer dışına çıkmasına engel teşkil etmesi ve bireyin yalnız kaldığı durumlarda da zihinsel olarak ahlaki olmayan davranışı düşünmemesini ifade eden bir karakter niteliğidir (Şengün, 2008). Alan yazında ahlaki olgunluk ile ilgili birçok araştırma yürütülmüştür (Cyzowska & Niemczynski, 1996; De Mey & Baartman, 1999; Dehan & Hanford, 1997; Ferns & Thom, 2001; Good & Cartwright, 1998; Kaya & Aydın, 2011; Sachs, 1992; Şengün, 2008). Ahlaki olgunluk ile ilgili yürütülen araştırmalarda bireylerin ahlaki olgunluk düzeyleri, yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan ekonomik düzey ile ilişkileri incelenmiş ve kültürlerarası karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır.

Alan yazını incelendiğinde kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk arasındaki ilişki ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırma ile ahlaki olgunluk düzeyi ile kültürlerarası tolerans düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, kültürlerarası tolerans düzeyi ile ahlaki olgunluk düzeyinin araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyi, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşp farklılaşmadıklarının incelenmesi yoluyla yurtiçinde kültürlerarası tolerans ile ilgili

yapılacak çalışmalara öncülük etmesi bakımından önem arz edeceği değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri ve araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Problem Durumu

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmektedir.

Alt Problemler

Bu araştırmada aşağıdaki problemlere cevap aranmaktadır.

1. Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile kültürlerarası tolerans düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteye göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülteye göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

6. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlerine göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
7. Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlerine göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
8. Üniversite öğrencilerinin yaşına göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
9. Üniversite öğrencilerinin yaşına göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
10. Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
11. Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
12. Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısına göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
13. Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısına göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
14. Üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumuna göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
15. Üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumuna göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
16. Üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
17. Üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumuna göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

18. Üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık gelir durumuna göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
19. Üniversite öğrencilerinin ailelerinin aylık gelir durumuna göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
20. Üniversite öğrencilerinin politik görüşlerine göre kültürlerarası tolerans düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
21. Üniversite öğrencilerinin politik görüşlerine göre ahlaki olgunluk düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi ve Gereçesi

Tolerans kavramı, tarihsel açıdan toleranssızlığın çözümü olarak savaşların sona erdirilmesi ve farklı inançlara sahip birey ya da grupların barış içerisinde bir arada yaşamaya devam edebilmesinin koşulu olarak gündeme gelmiştir (Batuhan, 1959). İnsanoğlunun varoluşuyla beraber farklılıklar söz konusu olmuştur ve bu farklılıklar kültür, din, etnik köken, toplumsal cinsiyet rolleri gibi birçok alanda ortaya çıkmıştır (Walzer, 1995). Farklı uygulama ve pratiklere sahip bireylerin özgürce bir arada nasıl yaşayacaklarının ahlaki bir yolunu belirlemek, toleranssızlığın ortadan kalkmasıyla mümkün olabilmektedir (Tomasi, 2001). Toleranssızlığın kaynağını bulmak ve bu yolla toleranssızlık kaynaklarını ortadan kaldırmak için çözüm yolları üretmek, insanlığın pratik ve eylemlerinin özgür bir çerçevede uygulanması açısından önem arz etmektedir (Batuhan, 2007).

Tolerans “bireyin önemli bulduğu bir şeyden sapmış olan ve bu nedenle ahlaki bakımdan kınayacağı bir tutum ya da eylemi önlemeye gücü olmasına rağmen bu gücü kullanmaması durumu”dur (Nicholson, 1985, s.162). Bir başka görüşe göre, onay görmeyen ve kınanacak şey ahlaki bir değer veya hoşlanmayan bir şey olup olmaması

önem arz etmektedir ve inanç, eylem ve davranışlardaki farklılık çeşitliliğin kanıtı olarak görülmektedir ve tolerans gösterilen şey farklı olandır (Cohen, 2004). Ahlaki bir erdem olarak toleransın ele alınması ve toleransın kültürel alanda kendini göstermesi, kültürlerarası toleransın özgür bir yaşam tarzı için gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır (Walzer, 1995).

Ahlak, “bireyin toplum içindeki her türlü davranışlarını ve diğerleriyle olan ilişkilerini düzenlemek maksadıyla ortaya konulan ilkelerin, kuralların tamamıdır” (Erdem, 2003, s.3). Ahlaki olgunluk, “ahlaki duygu, düşünce, yargı, tutum ve davranış bakımından yetkin ve zirvede olma durumu ve bu duruma en zengin, en gerekli ve en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamıdır”(Lickona, 1991, s.51).

Tolerans fikri sadece sosyal alanda değil, aynı zamanda Psikolojik danışmanlık meslek etiği içerisinde de bulunmaktadır. ACA (1995), danışanın dini ve kültürel değerlerinin danışma yaşantısına dâhil edilmemesi danışanın tam olarak anlaşılmasına engel olmaktadır ve terapötik sürecin ilerlemesine engel teşkil edebileceğinden dolayı psikolojik danışman, danışanların dini değerlerini, ait olduğu kültürün kültürel değerlerini bilmelidir ve danışma sürecine bu değerlerin dâhil edilmesini sağlamalıdır. Psikolojik danışma sürecinde, psikolojik danışman, kendisinden farklı kültürel değerlere sahip danışanı koşulsuz kabul etmeli ve danışana saygı göstermelidir (Naar, 2007). Bu yolla psikolojik danışman, danışanın, danışma yaşantısında direncinin kırılmasını ve psikolojik danışma sürecine kendisini tam olarak yansıtmasını kolaylaştıracaktır (Umucu & Voltan Acar, 2011).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımında psikolojik yardım sürecinde psikolojik danışman, danışanın kültürel farklılığına duyarlı olmalı, bu farklılığa toleranslı davranmalı ve danışanla tam bir uyum içinde olmalıdır (Koç, 2003).

Danışmanlık anlamında bunu gerçekleştirmek ancak danışmanların eğitiminde farklı kültürel değerlere sahip bireylerle danışma yaşantısı içerisinde olmaları ve sağlıklı iletişim kurup bunu sürdürmeleri ile mümkün olabilmektedir (Koç, 2003).

Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) psikoloji ve psikolojik danışmanlık eğitimi görenlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili dersleri almaları zorunlu olarak görülmektedir ve psikolojik yardım veren danışmanların kültüre duyarlı olmaları etik sorumluluk kapsamında değerlendirilmektedir (APA, 2002). Psikolojik danışmanlık mesleğinde, danışanın kendisini olduğu gibi ve doğru bir şekilde psikolojik danışmaya taşınması, danışanın olumlu koşulsuz kabulsuz kabulü yoluyla olabilmekte ve bu yolla sağaltımının sağlanması mümkün olabilmektedir (Rogers, 2012). Koşulsuz kabul sadece psikolojik danışmanlık mesleğinde değil, aynı zamanda bireysel ilişkilerde de bireyin kendi olmasına fırsat verme ve bu yolla mutlu bir birey olması ve bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlaması açısından önem arz etmektedir (Rogers, 2012).

Bu araştırma ile üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeylerinin, araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1.** Araştırmada lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri Kültürlerarası Tolerans Ölçeğinin, ahlaki olgunluk düzeyleri Ahlaki Olgunluk Ölçeğinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- 2.** Çalışma grubunun evreni temsil ettiği düşünülmektedir.

Tanımlar

Bu araştırmada adı geçen kavramlar aşağıda yer alan anlamlarıyla kullanılmıştır.

Tolerans: Bireyin onaylamadığı bir davranış veya durumu engellemeye gücü olmasına rağmen onu engellemek için bu gücünü prensipli ve kasıtlı olarak kullanmamasıdır (Cohen, 2004; Kukathas, 2002).

Kültürlerarası Tolerans: ‘‘Diğer kültürleri önyargı olmaksızın kabul etme eğilimi’’ (Mendleson, Bures, Champion, & Lott, 1997, s.868) olarak tanımlanır.

Ahlaki olgunluk: ‘‘Ahlaki duygu, düşünce, yargı, tutum ve davranış bakımından yetkin ve zirvede olma durumu ve bu duruma en zengin, en gerekli ve en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamıdır’’(Lickona, 1991, s.51).

BÖLÜM 2

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın kuramsal alt yapısı ve bu konuda yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.Tolerans

Tolerans kelimesinin kökü Latince “tahammül, hayatta kalma, sabır” anlamına gelen “talao” sözcüğünden gelmekte olup, ayrıca “olumsuz olarak değerlendirilen bir şeye karşı çıkmama ve tahammül etmeye gönüllü olarak karar verme” (Pleckaitis 1998, s.7-47), ve “sevmediğimiz veya zararlı olduğunu düşündüğümüz tavırlardan kaçınma“ (Legutko 2006, s.7) anlamına gelmektedir.

Tolerans kavramı Türkçede “katlanmak, göz yummak, hoş görmek, dayanırlık, katlanırlık, anlayış, müsaade etmek ve tahammül” (Aslan 2001, s.60) gibi anlamlara gelmektedir. Ayverdi (2006)’a göre tolerans kavramı “aynı düşünce, inanç ve kanaatleri paylaşmayan, kendisine uymayan tarafları bulunan bir kimseye karşı gösterilen anlayış, hoşgörü ve müsamaha; tolerans gösterme, anlayışla karşılayıp, hoş görme” (2006, s.3178) anlamına gelmektedir. Çağbayır (2007)’a göre tolerans kavramı “başkasının kendinden farklı düşünme, davranma, yaşama ve yapma biçimleri olduğunu kabul ediş tutumu, olabildiğince hoş karşılama durumu” (2007, s.4854) olarak ifade edilmektedir. Tolerans, “Toplum içinde yaşayan herhangi bir insanın, bazı makul sebeplerden dolayı, sosyal değerlerden ve kaidelerden belirli derecede sapması veya farklı davranışlarda bulunmasına karşılık, kendisine gösterilen müsamaha, anlayıştır.” (Seyyar 2007, s.421).

2.2. Tolerans kavramının unsurları

Tolerans kavramının ‘‘kayıtsızlık, kabul, özgürlük gibi kavramlardan ayırt edilebilmesi için toleransın unsurlarının belirlenmesi gerekmektedir’’ ve tolerans kavramının bahsi geçen unsurları aşağıda belirtilen şekilde sıralanmaktadır (Batuhan, 1959, s.26; 2007, s.76).

2.2.1. Başkalık unsuru:

Tolerans kavramının ontolojik temeli olarak değerlendirilen başkalık, ‘‘yaradılış açısından psikolojik, gelenek açısından sosyolojik, fikir ayrılığı açısından kültürel bir yapıya sahip olabilmektedir ve bireyler arası, birey ve toplumlararası, toplumlararası ve kültürlerarası yapı veya görüş ayrılığı olabilmektedir’’ ve başkalık küçük bir ayrılıktan büyük bir farklılığa kadar değişiklik gösteren derecelerde olabilmektedir (Batuhan, 2007, s.76).

2.2.2. Katlanma unsuru:

Katlanma, tolerans kavramının negatif unsuru olarak değerlendirilmekte ve başkalığa tepki olarak değerlendirilmektedir (Batuhan, 2007). Katlanma, ‘‘genel olarak bireyde korku, antipati, kuşku ve hatta düşmanlık yaratabilecek bir durum olmaktadır ve Bireyin başkalık duygusuyla baş edebilmek için sergiledikleri tepki göz yumma’’ olarak nitelendirilmektedir (Batuhan, 2007, s.77).

2.2.3. Hoş Görme unsuru:

Hoş görme, toleransın pozitif yönünü vurgulamakla birlikte, tolerans gösterilen bireyin anlaşılmaya çalışılması, kendi olma hakkına saygı duyma ve ona karışmama hali ile başkalık unsuruna gösterilen olumlu yaklaşım olarak görülmektedir (Batuhan, 2007). Hoş görme, ‘‘başkalık unsurunun bireyde uyandırdığı kuşku, korku, antipati gibi negatif

duyguların yerine başkasının kişiliğine, kimliğine saygı şeklinde pozitif duygulara dönüşmesidir” (Batuhan, 2007, s.77).

Tolerans kavramı “tarihi geri planda daha çok katlanma anlamıyla kullanılmıştır ve tolerans eyleminde negatif küçümseyici bir ton bulunmakta ve toleranslı davranan bireyin göz yummada bulunurken serbest olması gerekmektedir” (Batuhan, 2007, s.77). Batı kültüründe tolerans katı bir politik prensip olarak algılanmış fakat antik yunanlılar döneminde, Yunanlılar toleransı kişinin ahlaki hayatıyla ilişkilendirmişlerdir ve bunun yanında günümüz siyasileri farklılık gösteren azınlıkların topluma adapte edilmesinin önemli olduğunu vurgulayarak bunun ancak tolerans yoluyla olabileceğine vurgu yapmaktadırlar (Fiala, 2005). Devlet, reform döneminde resmi yollarla tanıdığı din ve inanışlar dışındaki, din ve inanışlara göz yummayı kendi isteğine bağlamış ve istediği zaman bu göz yummaya son vermiştir ve bu açıdan değerlendirildiğinde tolerans göstermek bir hak eşitsizliği ve başkalarının seçimlerine saygı göstermek özgürlüğün bir parçasını oluşturmaktadır (Batuhan, 1959).

2.3. Mckinnon’a (2006) ve Nicholson’a (1985) Göre Toleransın Yapısal Özellikleri

Nicholson (1985) ve Mckinnon (2006) toleransın unsurlarını altıya ayırmışlardır.

Bu unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

2.3.1. Sapma (Deviance):

“Tolerans gösterilen şey, tolerans gösterenin düşündüğü, yaptığı veya yapılması gerektiğine inandığı şeye göre bir sapma göstermelidir” (Nicholson, 1985, s.160). Bir başka deyişle, tolerans gösterilen şey, tolerans gösteren kişinin ne yapması gerektiği, neye değer vermesi gerektiği veya neye inanması gerektiği algısında farklılık (sapma) gösterir (Mckinnon, 2006).

Tolerans gösterilen şey; davranışlar, inançlar ve eylemlerdir ve tolerans gösterilen şey, tolerans gösteren tarafından onaylanmayan, tolerans gösterenin kendi değerlerinden farklı olandır ve farklılık çeşitliliğin bir sonucudur ve çeşitlilik olduğu sürece farklılık ve bu yolla tolerans gösterme söz konusudur (Cohen, 2004). Sapma özellikle dinsel ve cinsel tolerans olup, farklı dinlere inanan kişiler için ortak bir doğrudan sapma söz konusu değildir, aynı dinin temel ilkelerini farklı yorumlayan kişiler arasında veya genel cinsel yönelimler dışında bir cinsel yönelimin söz konusu olması durumunda sapmadan söz edilebilmektedir (Yürüşen, 1995).

2.3.2. Önem (Importance):

“Sapmanın konusu veya sapma davranışı gösteren kişi önemsiz değildir.” (Nicholson, 1985, s.160). Başka bir görüşe göre, tolerans gösterilen şey, tolerans gösteren kişiye göre önemsiz olmamalıdır (Mckinnon, 2006). Sapmayı gösteren bireyin önemsiz olması, tolerans gösterilen durum ya da davranışın kayıtsızlık olarak nitelendirilmesine yol açacaktır ve böyle bir durumda toleranstan bahsedilemez ve sapma gösteren davranış, durum veya birey tolerans gösteren açısından önem arz etmelidir (Ölmez, 2008). Tolerans, bir kayıtsızlık olmayıp, birinin sevilmeyen davranışına katlanmak tolerans olmaktan çok bir çeşit geri çekilme, açık bir kısıtlama ya da ahlaki bir değerdir ve tolerans daha çok birinin beklenenin dışında bir davranışına müdahale için gücü olmasına rağmen bunu kullanmamasıdır ve ayrıca tolerans, katı bir şekilde müdahale etmeme davranışı olmayıp, farklı görülen davranışın kişinin kendi iradesine bırakmasıdır (Cohen, 2004).

2.3.3. Kınama (Disapproval):

“Tolerans davranışı sergileyen birey, sapma davranışını veya durumunu ahlaki açıdan kınanması gereken bir nitelikte görmektedir” (Nicholson, 1985, s.160). Tolerans

gösteren kişi tolerans gösterdiği şeyi onaylamaz veya sevmez ise tolerans gösterilen şeyi örtbas etmek için karşılık vermez (Mckinnon, 2006). Ayrıca tolerans kavramındaki gerilim sapma davranışı veya durumu kınandığı zaman ortaya çıkmaktadır (Yürüşen, 1995). Bir grubun ya da topluluğun eylemlerinin, pratiklerinin kınanmaması o grubun pratik ve eylemlerine karşı tarafsız olduğunu ve bu eylem ve pratikler kendi açımızdan sapma niteliğinde olsa dahi, onların, ahlaki değerlerimiz açısından herhangi bir tehlike arz etmediği ve kınanacak değerde olmadığı manasına gelmektedir (Nicholson, 1985). Tolerans tarafsızlıkla aynı şey değildir (iki ayrı eğilimde olan kişilerin birbirine toleranslı olması gibi) ve birine tolerans gösterirken ona tolerans gösterme davranışı kasıtlı olmalıdır (Cohen, 2004).

2.3.4. Güç (Power):

“Tolerans gösteren, tolerans gösterilen davranışı veya durumu engellemeye yetecek güce sahiptir” (Nicholson, 1985, s.160). Başka bir deyişle, tolerans gösteren kişi, tolerans gösterdiği şeyi örtbas etmek için gücü olduğuna inanır (Mckinnon, 2006). Tolerans, farklılığın olduğu bir durumda farklılığa müdahale etme gücü olmasına rağmen, tolerans gösterenin karşıt davranışa müdahale etmekten yani gücünü kullanmaktan kasıtlı ve prensipli olarak kaçınmasıdır (Cohen, 2004). Tolerans gösteren, tolerans gösterdiği davranışı veya durumu engellemeye gücü olmasına rağmen bu gücünü kullanmaması toleransın koşulu sayılmakta ve bunun yanında tolerans gösteren, tolerans gösterdiği davranışı veya durumu engellemeye gücü yoksa tolerans söz konusu olmamaktadır (Yürüşen, 1995). Tolerans gösteren, sapma davranışını veya durumunu kınarken onu bastırma ve engelleme gücüne sahip değilse toleranstan bahsedilemez (Ölmez, 2008).

2.3.5. Reddetmeme (Non-rejection):

“Tolerans gösterenin, tolerans gösterilen davranış veya durumu engellemeye yetecek gücünü bu sapma davranış veya durumunu engellemek için kullanmamasıdır” (Nicholson, 1985, s.160). Başka bir deyişle, tolerans gösteren kişi bu gücünü toleransı sonlandırmak için kullanmaz (Mckinnon, 2006). Toleransın koşulu, tolerans gösterenin tolerans gösterdiği davranış veya durumun ortaya çıkmasını ve bunun sürmesine izin vermesi ve reddetmemesi toleransın koşuludur (Yürüşen, 1995).

2.3.6. İyilik (Goodness):

“Tolerans gösterenin sergilediği tolerans davranışı doğrudur ve tolerans gösteren erdem sahibi olan bireydir” (Nicholson, 1985, s.160). Başka bir deyişle, tolerans doğru ve uygundur, ayrıca tolerans gösteren kişi erdemli ve tedbirlidir (Mckinnon, 2006). Tolerans davranışı veya durumunun ahlaki bir değer olarak değerlendirilmesi bunu toleransın zorunlu koşullarından biri haline getirmekte ve tolerans ahlaki bir değer olarak ele alındığında temel bir iyinin gerçekleşmesinin şartıdır ve bu anlamda ele alındığında tolerans bir hak olarak değerlendirilmekte olup, tolerans göstermenin özgürlük, eşitlik gibi ideallerin var olması ve varlığını devam etmesi için gereklidir. Ayrıca toleranssızlık bu anlamda kabul edilemez (Yürüşen, 1995).

Toleransın yapısal özelliklerinin ilk dördü tolerans gösterme durumunda aynı anda kullanılmaktadır ve toleranslı olması beklenen zayıf ve güçlü iki insan tipi bulunmakta ve tolerans gösteren güç sahibi olup bu gücünü tolerans gösterilene yani güçsüz olanın tolerans gösterilecek davranış veya tutumuna karşı kullanmamaktadır (Mckinnon, 2006).

Toleranssızlık tarih boyunca kendini en çok ırksal, cinsel ve dinsel toleranssızlık olarak göstermiştir (Walzer, 1998). İrksal toleranssızlık tarihsel olarak insanların siyah

ve beyaz deri renklerine ayrılması ve beyaz olan insanların siyah olan insanları kendilerine denk görmemeleri ve insan olarak sahip olunan temel özgürlük haklarından mahrum bırakmaları şeklinde görülmüştür ve cinsel toleranssızlık insanların kadın ve erkek olarak ayrılması ve toplumsal cinsiyet rolleri bakımından ayrılıp, özellikle kadınların erkekten ayrı ve ona hizmet edecek kişiler olarak tasavvur edilmesi ve eşcinsellerin ise normalden sapmış olarak değerlendirilip kabul görmemeleri ve hatta belli bazı kısıtlamalara maruz bırakılmaları şeklinde görülmüştür (Yürüşen, 1995). Dinsel toleranssızlık tolerans kavramının doğumu olarak görülüp dünya tarihinin şekillenmesinde manidar bir yere sahiptir ve farklı dinlere sahip olan insanlar kendi dinlerinin ilahi din olduğu inancıyla hareket edip diğer dinlere mensup olan insanları yok saymışlar hatta savaşmışlardır (Yürüşen, 1995). Tolerans kültürünün en iyi örneklerinden biri olarak altı yüz yıllık tarihiyle üç kıtada hüküm süren Osmanlı imparatorluğu görülmüş ve bünyesinde bulunan farklı ulusların ve dinlerin yaşamasına müdahale edilmemiştir ve devletin kendi pratiklerinden farklı olan uygulamalara sahip birey ya da gruplar devlete ya da başkalarına zarar vermediği sürece müdahale edilmemiştir (Walzer, 1998). Dini toleransın gelişmesi, Avrupa'da farklı mezheplere sahip olanların anayasal düzende tek bir çatı altında toplanamayacaklarını fark etmeleriyle, farklı mezheplerin bir arada yaşayabilecekleri şekilde düzenlemeler yapılmasıyla mümkün kılınmıştır ve bireylerin kendi dini inanışlarını seçmelerine müdahale etmek temel bir insan hakkının ihlal edilmesi olarak değerlendirilmiştir (Kymlicka, 1998). Farklılıklara toleranslı davranmak, kimsenin ret edemeyeceği evrensel ahlaki standartlara dayanan adalet kavramı gibi geniş bir çerçevede değerlendirilmeyen minimum düzeyde bir erdem olarak değerlendirilmektedir (Kukathas, 2008).

Kültürlerarası tolerans “diğer kültürleri önyargı olmaksızın kabul etme eğilimi” dir (Mendleson, Bures, Champion, & Lott, 1997, s.868). Önyargı, “sosyal kategori veya sınıf aidiyetinden dolayı ötekilere ilişkin negatif tutumlar”dır (Samson, 1999, s.4; akt. Brown, 2010).

Kültürlerarası tolerans toplumsal yaşantıda, devlet yönetiminde görülmesine ek olarak ayrıca bir meslek olarak psikolojik danışmanlık meslek etiğinde de karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik danışmanlık mikro beceri hiyerarşisinin temel düzeyinde etik ilke olarak çok kültürlü yeterlilik, psikolojik danışmanın sahip olması gereken temel değer olarak değerlendirilmektedir ve farklı kültüre, farklı toplumsal cinsiyet rolüne, farklı dinlere mensup danışanlarla danışma yaparken danışanın farklılığına duyarlı olunmasının ve buna saygı göstermenin gerekliliği vurgulanmaktadır (Ivey, Ivey, & Zalaquett, 2010). Ayrıca danışma yaşantısında, danışanın olduğu gibi kabul edilmesi psikolojik danışma temel ilkeleri arasında değerlendirilmektedir. Psikolojik danışmanın, danışma yaşantısında danışanın duygularını ve yaşantısını adeta kendi duyguları ve yaşantısıymış gibi duyumsaması ve kendi duygularını buna katmadan bunu başarabilmesinin koşulu danışanın koşulsuz olumlu kabulünden geçmektedir (Rogers, 2012). Danışanın herkes tarafından kabul edilebilir olumlu davranış, düşünce ve yaşantılarının yanında, olumsuz duygu, düşünce ve yaşantıları da olabilmektedir ve böyle bir durumda danışmanın yapması gereken şey, danışmadan verim alınabilmesi için danışanı tam ve olumlu kabul etmek ve ona saygı duymaktır (Rogers, 2012). Öte yandan psikolojik danışman, “bireylerin sahip olduğu sosyal, politik, tarihi ve ekonomik özelliklerinin onun davranışları üzerinde etkili olabileceğini değerlendirmeli ve buna duyarlı olmalıdır” (APA, 2003, s.377).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımında psikolojik danışmanın sahip olması gereken temel yeterlilikler; “psikolojik danışman kendi değerleri, varsayımları ve ön yargılarının farkında olmalı, farklı kültürlere sahip danışanların dünya görüşlerini anlamalı ve farklılığa binaen farklı müdahale yöntem ve teknikleri uygulamalıdır” şeklinde ifade edilmiştir (Sue, Arredondo, & McDavis, 1992, s. 482-483). ABD’de psikoloji eğitimi gören danışman adaylarının kültüre duyarlı yaklaşım ile ilgili dersleri almaları mezuniyet koşulu olarak görülmektedir ve danışman adaylarının bu duyarlılığa sahip olmaları danışman etiği çerçevesinde değerlendirilmektedir (APA, 2002).

Psikolojik danışma yaşantısı için geçerli olan psikolojik danışmanın, danışanı koşulsuz ve olumlu kabul etmesi ve ona saygı duyması aynı zamanda bireysel yaşantı için de önem arz etmektedir (Rogers, 2012). Bu yolla, bireyin kendi olmasına fırsat vermek ve kendisini tam ve doğru şekilde ortaya koyması sonucunda kendini gerçekleştirme, mutlu bir birey olması için de bir koşul olarak görülmektedir (Rogers, 2012). Ayrıca, kültürlerarası toleransın olmadığı durumlarda ön yargı ve nefret tutumları beslenip büyümekte ve sonuçta çatışmaların olması kaçınılmaz seviyelere ulaşabilmektedir (McIntosh & diğ. 1995). “Diğer insanların gerçeklerini anlamaya çalışacağımız yerde, onları dünyada yalnızca kendi gerçeklerimiz varmışcasına yargılamamız, etkin olabilmemizi engellemekte ve yalnızlığa yol açmaktadır”. (Geçtan, 2008, s.161). Öte yandan Mill (2000) toleranssızlığa çözüm olarak bireysel özerkliğin öneminden dem vurmaktadır. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin birbirine benzetilmesi yoluyla aynileştirilmesinin sonucu olarak bir süre sonra farklı olanı görmeye bile tahammülün olmayacağı, bu yolla çeşitliliğin yok edileceği düşünülmektedir (Mill, 2000). Bireyin özerkliğine saygı duymak, onun kendi olmasına ve toplumdaki renklerin canlı tutulmasını sağlaması açısından önem taşırken, bireyin

kendi özerk uygulama ve pratiklerinin sorumluluğunu alabilecek düzeyde gelişmiş olması, bireysel özerkliğin bir koşulu olarak görülmektedir (Mill, 2000). Bireyin kendini yaşaması, illa toplumla ters düşen yaşantılar içerisinde olması anlamına gelmemektedir ve hatta kendini yaşayan birey toplumla pekala uyum içerisinde olabilmektedir ve kendi seçimlerinin sorumluluğunu alan birey, daha iyi bir yaşam sürmesi yoluyla toplumsal refaha da katkıda bulunabilmektedir (Geçtan, 2008).

2.4. Kültürlerarası Tolerans İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kültürlerarası tolerans düzeyi ile ilgili yurtiçi ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Bu araştırmalarda, politik çeşitlilik ve sosyal tolerans (Sullivan, 1985), sosyal tolerans düzeylerinin ülkeler bazında kıyaslanması (Weil, 1985), etnik temelli sosyal tolerans ve sosyal çeşitlilik ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki (McIntosh, & diğ. 1995), politik tolerans ve sosyal tolerans ile ahlaki çeşitlilik arasında ilişki, yaş, cinsiyet ve dindarlık algısıyla ilişkileri (Agafonow, 2007), ulusal kimlik krizi bağlamında göçmenlere yönelik tolerans tutumları (Gribic, 2010), ilkokul çocuklarının çeşitlilik hakkındaki inançları ve tolerans tutumları (Wainryb, Shaw, Langley, Cottam, & Lewis, 2004), bireylerin yaşadığı kültürel çevre (alt kültür, üst kültür) ve bireysel niteliklerin (eğitim düzeyi, doğum yılı vb.) bireylerin tolerans düzeyi üzerindeki etkileri (Moore, Laura, Ovadia, & Seth, 2006), sosyal bilişsel kuram ve sosyal kimlik teorisini kullanarak Hollandalı ergenlerin Müslüman uygulamaları ile ilgili tolerans kararları (Gieling, Jochem, & Maykel, 2010), çocuk ve ergenlerin insan çeşitliliği konusundaki toleranssız yargıları, toleransı desteklemek için adalet, önyargı, empati ve özgürlük düşünceleri (Witenberg, 2007) incelenmiştir.

Sullivan (1985) Yeni Zelanda, İsrail ve ABD'de yaşayan bireylerin politik çeşitlilik ve tolerans sorunlarına karşı genel halk tutumlarını karşılaştırmıştır.

Araştırmada orijinali ABD’de geliştirilen politik tolerans düzeyini belirleme ölçeği Yeni Zelanda ve ABD’de İngilizce form olarak, İsrail’de ise İbraniceye çevrilerek uygulanmıştır ve güvenilirlik geçerlik çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, ABD’de azınlık haklarının Yeni Zelanda ve İsrail’e nazaran daha iyi korunduğu bulunmuştur. Araştırmada popüler olmayan azınlıklara yönelik politik tolerans seviyesi ABD’de Yeni Zelanda ve İsrail’e karşın daha yüksek bulunmuştur. Yeni Zelanda ve İsrail’de çeşitliliğin ve özgür ifade etmenin kısıtlanmasından ve farklı olana baskı uygulanmasından yana bulgular elde edilmiştir.

Weil (1985) Amerika Birleşik Devleti’nde yaşayan insanların sosyal tolerans seviyesini birkaç Avrupa devletinde yaşayan insanların sosyal tolerans seviyesiyle karşılaştırmıştır. Araştırma Yahudi karşıtı genel halk tutumuyla sınırlı olup, Amerika Birleşik Devleti’nde yaşayan insanların sosyal tolerans düzeyi Avrupa ülkelerinde yaşayan insanların sosyal tolerans düzeyine göre çok daha yüksek olduğunu bulmuştur.

McIntosh ve diğerleri (1995) Bulgaristan ve Romanya’da etnik temelli sosyal toleransı inceledikleri araştırmalarında sosyal çeşitliliğe yönelik önyargı ve nefret tutumları çok yüksek bulunurken buna karşı tolerans seviyesi çok düşük bulunmuştur. Bu araştırmada eğitilmiş insanların sosyal çeşitliliğe ve diğer etnik kökenlere karşı sosyal tolerans düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Wainryb ve diğerleri (2004) yaşları 5-9 arasında değişen 96 çocuk üzerinde yaptıkları araştırmalarında çocukların ahlaki, estetik, gerçekler ve belirsiz gerçeklerle ilgili tercihlerini belirlemişlerdir. Araştırmanın sonucunda, katılımcıların ahlaki inançlarla ilgili farklılığa karşı kabul edilemez yani toleranssız olduklarını, estetik ve belirsiz gerçeklere karşı toleranslı olduklarını, gerçeklerle ilgili olarak toleranslı olduklarını bulmuşlardır. Araştırmada çocuklar farklı ahlaki inanışlara sahip olanlar

kabul edilemez olarak değerlendirmiş ve bunlara karşı toleranssız davrandıkları, diğer alanlarda ise daha ılımlı bir tavır sergiledikleri bulunmuştur.

Moore ve diğerleri (2006) bireylerin yaşadığı kültürel çevre (alt kültür, üst kültür) ve bireysel niteliklerin (eğitim düzeyi, doğum yılı vb.) bireylerin tolerans düzeyi üzerindeki etkilerinin araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda Amerika'nın güney bölgelerinde ve kırsal kesimlerde yaşayan bireylerin tolerans düzeylerinin düşük olmasını bu bölge ya da kesimlerin kültürel ve dini yapısına bağlamışlardır. Ayrıca Amerika'nın Boston, Washington ve San Francisco gibi eyaletlerinde yaşayan bireylerin tolerans düzeylerinin yüksek olduğunu ve bunun nedeninin bu bölgelerde yaşayan bireylerin eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla bireylerin yaşadıkları yerin, aldıkları eğitimin ve buldukları kültürel yapının bireylerin tolerans düzeyleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Agafonow (2007) Rusya'da eğitimcilerin politik tolerans, sosyal tolerans ve ahlaki çeşitlilik tutumlarını incelediği araştırmasında, öğretmen adaylarının politik tolerans ve sosyal toleranslarını ve ahlaki çeşitlilik tutumlarını 44 maddeden oluşan politik sosyal tolerans ve ahlaki çeşitlilik ölçeğiyle belirlemiştir. Araştırmaya 431 öğretmen adayı katılmıştır. Bu ölçeğe ek olarak öğretmen adaylarının politik tolerans, sosyal tolerans ve ahlaki çeşitlilik tutumlarının otoriterlik, yabancılaşma, demokratik değerleri destekleme, etnik köken, cinsiyet, yaş, dindarlık değişkenleri ile ilişkisine bakılmıştır. Rus öğretmen adayları büyük ölçüde politik tolerans, sosyal tolerans ve ahlaki çeşitlilik konularında toleranssızlık eğiliminde oldukları bulunmuştur. Katılımcıların politik tolerans konusunda en az toleranslı oldukları ve sosyal çeşitlilik konularında en yüksek tolerans tutumuna sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca etnik köken, yaş, cinsiyet ve dindarlık düzeylerinin tolerans düzeyinde etkili olduğu

bulunmuştur. Cinsiyetin otoriterlik ve yabancılaşmada doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Erkeklerin kadınlara oranla daha az toleranslı oldukları bulunmuştur. Demokratik değerler ve tolerans arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır. Demokrasi ve demokratik değerlerin politik tolerans, sosyal tolerans ve ahlaki çeşitlilik için güçlü bir destek sağlamadığı bulunmuştur.

Witenberg (2007) tarafından yapılan bir çalışmada çocuk ve ergenlerin insan çeşitliliği konusundaki toleranssız yargılarını, toleransı desteklemek için adalet, önyargı, empati, makuliyet ve özgürlük düşünceleri incelenmiştir. Katılımcıların 45'i kız, 67'si erkek olup toplam 112 katılımcı bu araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların 40'ı 6-7 yaş arasında, 32 katılımcı 12-13 yaşları arasında ve 40 katılımcı 16-17 yaşları arasındadır. Çıkan sonuçlarda bu yargılar üç alt başlıkta ele alınmıştır. bunlar; adalet, empati ve makuliyettir. Adalet toleransı destekleyen en önemli yargı olup, en yaygın ahlaki inanç ve değerlerin toleransla bağlantısı adalet ve empati ile ilgili olduğu bulunmuştur. Özellikle dikkat çeken nokta 6-7 yaşlarındaki bireylerin 11-12 ve 16-17 yaşlarındakilere göre daha fazla adalete vurgu yapmalarıdır. Ergenler toleransı desteklemek için bilişsel olgunluklarını kullanmışlardır. Adalete ve empatiye kızların erkeklerden daha eğilimli olduğu bulunmuştur (Witenberg, 2007).

Gribic (2010) Yeni Zelanda'da göçmenler üzerinde yaptığı araştırmasında ulusal kimlik krizi bağlamında göçmenlere toleranslı olup olmama durumunu, göçmen politikalarını ve ülkedeki göçmen desenini araştırmıştır. Çalışmanın verileri 1995 ve 2003 yıllarında elde edilen International Social Survey Programme (ISSP) verilerine dayanmaktadır. Araştırmanın sonucunda, göçmenlere yönelik negatif ya da pozitif tutumun belirleyicisi olarak etnik köken ve sosyal sınıf gibi hiyerarşik yapı ve ulusal kimlik ile ilgili farklı inanışların etkili olduğu bulunmuştur. Araştırmacı göçmenlere

yönelik bu pozitif ve negatif tutumun toplumun geniş sosyal ve kültürel bölümlerinde farklı anlamlara sahip olduğunu belirtmiştir.

Gielsing ve diğerleri (2010) tarafından yapılan bir araştırmada sosyal bilişsel kuram ve sosyal kimlik teorisini kullanarak yaşları 12-17 arasında değişen Hollandalı ergenlerin Müslüman uygulamaları ile ilgili tolerans kararları incelenmiştir. Birinci çalışmaya 180 kişi katılmış, bu çalışmada katılımcıların kişisel, sosyal, geleneksel ve ahlaki kararları ön plana çıkmıştır. İkinci çalışmaya 970 kişi katılmış olup, kişisel meselelerden ziyade ahlaki konularda daha toleranslı oldukları bulunmuştur. Eğitim seviyesi, grup içi kimlik ve çok kültürlülük diğer bileşenlerden ziyade ahlaki daha zayıf etkilemiştir. Yaş ile tolerans arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

2.5. AHLAKİ OLGUNLUK

Ahlak, belli bir toplumun, belli bir döneminde, geçerli bireysel ve toplumsal davranış kurallarının bütünü olarak değerlendirilmektedir (Güngör, 2003). Doğruya veya iyiye yönelik olan bu davranış kurallarının bütünü, o toplum için geçerli olan ahlak kurallarını oluşturmaktadır (Fromm, 1999). Ahlak gelişimi ise, bireylerin belirli davranışları “doğru” ya da “yanlış” olarak değerlendirmelerine ve kendi davranışlarını bu doğrultuda gerçekleştirmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları süreci olarak görülmektedir (Güngör, 2003).

Yurt içi ve yurt dışında ahlaki gelişim ile ilgili yapılmış olan çalışmaların incelenmesi sonucunda, Kohlberg’in ahlaki evre ve düzeyleri aynı zamanda ahlaki olgunluk düzeyini ifade etmektedir (Şengün & Kaya, 2007). Ahlaki olgunluğun; ahlaki düşünce (ahlaki değerlerin farkında olup karar verme ve değerlendirme), ahlaki duygu (vicdan, özsaygı, alçak gönüllülük ve sezgi) ve ahlaki davranış (ahlaki düşünce ve duygunun ahlaki eyleme dönüşmesi) olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır

(Lickona,1991). Ahlaki olgunluk, “Ahlaki duygu, düşünce, yargı, tutum ve davranış bakımından yetkin ve zirvede olma durumu ve bu duruma en zengin, en gerekli ve en dolgun anlamını veren ahlaki niteliklerin toplamı” olarak değerlendirilmektedir (Lickona, 1991, s.51). Ayrıca ahlaki olgunluk, ahlaki değerleri içselleştirme, vicdanın ahlaki değer dışına çıkmasına engel teşkil etmesi ve bireyin yalnız kaldığı durumlarda da zihinsel olarak ahlaki olmayan davranmayı düşünmemesini ifade eden bir karakter niteliği olarak değerlendirilmektedir (Şengün, 2008).

2.5.1. Ahlaki Gelişim İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Ahlaki gelişim ile ilgili farklı kuramlar ahlaki duygu, düşünce ve davranışlarla ilgili farklı açıklamalar yapmışlardır. Bu kuramlar içerisinde en yaygın kabul gören psikoanalitik kuram, davranışçı ve sosyal öğrenme kuramları ve bilişsel gelişim kuramlarıdır.

2.5.1.1.Psikoanalitik Kuram Açısından Ahlaki Gelişim:

Psikoanalitik kuramın öncüsü olan Freud ahlaki gelişimi id, ego ve süperego arasındaki denge kavramı dahilinde değerlendirmiştir (Şengün, 2008). İd, haz ilkesine göre çalışan, kalıtım yoluyla aktarılan, bireyin kişiliğinin ilkel yönünü temsil eden, saldırganlık ve cinsellik gibi dürtüleri içeren temel bilinçdışı bir kişilik niteliğidir (Freud, 1997). Ego, gerçeklik ilkesine göre çalışan, bireyin çevresiyle etkileşimi ile gelişen ve id ile süperegonun gerçeğe aykırı isteklerini gerçek dünya ile dengesini sağlayan kişiliğin bilinçli yönünü temsil etmektedir (Freud, 1994). Süper ego vicdan ve ego idealinden oluşan, kişiliğin en son gelişen yapısını oluşturmaktadır (Freud, 1997). Vicdan bireyin olumsuz tutum ve davranışları nedeniyle suçluluk duygusuna neden olan bir özellik iken, ego ideali ise bireyin olumlu tutum ve davranışları yoluyla özgüven ile ödüllendirildiği bir nitelik olarak değerlendirilmektedir (Miller, 2008). Süperego,

saldırganlık ve cinsellik duygularının kontrol edilmesi yoluyla ahlaki gelişimin olabildiğini sağlayan bir kişilik yapısını oluşturmaktadır ve idin ahlaka aykırı isteklerini engellemesi yoluyla bireyin ahlaki olgunluğunun gelişimine katkıda bulunan ideal yapıyı oluşturmaktadır (Freud, 1997).

Psikoanalitik gelişim kuramında ahlaki gelişim kişilik gelişimiyle aynı paralellikte oral, anal, fallik, gizil ve genital dönemlerden geçmektedir ve birey 3-5 yaşlarında fallik dönemde iken süperegonun gelişmesiyle kız çocukları Electra karmaşası, erkek çocukları Oedipus karmaşası ile karşı cins ebeveynine yakınlık duymasından ötürü suçluluk duygusu yaşamaktadır (Freud, 1994). Kızlar annesiyle ve erkekler babasıyla özdeşleştiğinde bu karmaşalar çözümlenmekte ve bu yolla süperego gelişmektedir, süperegonun gelişmesiyle beraber bireyler cinsiyet rollerini ve ahlaki kuralları da öğrenmektedirler (Freud, 1994).

2.5.1.2. Davranışçı ve Sosyal Bilişsel Kuram Açısından Ahlaki Gelişim:

Ahlaki gelişim davranışçı ve sosyal bilişsel kuramları açısından değerlendirildiğinde, ahlaki davranış öğrenilen bir davranış olarak görülmektedir ve bu davranış ancak “şartlanma, ceza, ödül, pekiştirme, model alma ve taklit yoluyla öğrenme gibi süreçler yoluyla” birey tarafından öğrenilmektedir (Çileli, 1981, s.19). Davranışçı kuram, ahlaki yargı ve davranışın oluşmasında çevrenin etkisinin yadsınamaz düzeyde olduğuna vurgu yapmaktadır (Skinner, 2001). Davranışçı kuram ayrıca kabul gören davranışı doğru davranış olarak değerlendirirken, reddedilen ve onay görmeyen davranışı yanlış davranış olarak değerlendirmektedir (Erden & Akman, 2000). Bununla beraber davranışçı kuramcılar “ahlaki davranışın klasik ve operant koşullanma yoluyla öğrenildiğini ve olumsuz olan davranışın cezalandırıldığını ve

olumlu olan davranışın ödül ile pekiştirildiğini ve bu olumlu davranışın ahlaki olduğunu” değerlendirmektedirler (Skinner, 2001, s. 6-11).

Sosyal bilişsel kuram davranışlar yerine, bilişsel süreçlerin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır (Özen, 2011). Ayrıca sosyal öğrenme kuramı “bireyin davranışlarının muhtemel sonuçlarının bilişsel simgelerle canlandırılması, davranışın gerçekte ortaya çıkabilecek sonuçları kadar birey açısından güdüleyici” olabileceği değerlendirilmektedir (Bandura, 2001, s.2-4).

Sosyal bilişsel ve davranışçı kuramcılara göre ahlaki davranışlar klasik ve operant koşullanma, model alma, pekiştirme ve ceza yoluyla öğrenilmektedir (Özeri, 2011). Ayrıca ahlaki gelişim, yaşam boyunca derece derece ve sürekli ilerleyen toplumsallaşma olarak gerçekleşmektedir (Güngör, 2003).

Sosyal bilişsel kuram, bireyin sürekli çevresiyle etkileşim içerisinde bulunduğunu ve bu etkileşimin sosyal öğrenme bağlamında bireyin davranışlarında etkili olduğunu onun davranışlarını şekillendirdiğini ve bireyin davranışlarının da çevreyi etkilediğini belirtmektedir (Bandura, 2000). Ayrıca, ahlaki gelişimin gerçekleşebilmesi için “topluma ve kültüre ait iyi ve kötü kuralların birey tarafından ayırt edilmesi, iyi olan kuralların pekiştirilmesi ve kişiliğin belli bir parçası olması ve bireyin davranışlarında bunları temel alması” durumunda ahlaki gelişim gerçekleşmektedir (Bandura, 2000, s. 238).

2.5.1.3. Bilişsel Gelişim Kuramı Açısından Ahlaki Gelişim:

Bilişsel gelişim kuramcılarında Piaget, ahlaki gelişimin zihinsel gelişimle aynı doğrultuda geliştiğini belirtmiştir. Ahlaki yargıları inceleyen Piaget çocuk oyunlarını gözlemleyerek oyun kuralları ile ilgili sorduğu sorular ve çocuklara anlattığı kısa öyküler ile ilgili sorduğu sorular yoluyla ahlaki gelişimi değerlendirmiştir (Piaget,

2004). Piaget, ahlaki gelişimin dışa bağlı dönemden, özerkliğe doğru gelişim gösterdiğini belirtmiştir (Piaget, 2004). Dışa bağlı ahlaki gelişim dönemi 6-12 yaş dönemine denk gelmektedir ve birey bu dönemde kuralların değiştirilemez olduğunu, kurallara uymamanın ceza ile karşılık bulacağını değerlendirmektedir (Senemoğlu, 2010). Özerk ahlaki dönem, bireyin arkadaş grubuyla etkileşim içerisinde olduğu, kurallar ile ilgili fikir geliştirdiği ve kurallara uymamanın sabit cezalarla karşılık bulacağı fikrinden uzaklaştığı, kuralların değiştirilebileceğini ve kuralları çiğnemenin nedenlerinin de anlaşılmaya çalışıldığı dönem olarak değerlendirilmektedir (Senemoğlu, 2010).

Bilişsel ahlaki gelişim kuramının öncülerinden olan Kohlberg'in kuramı Piaget'in ahlaki gelişim kuramına dayanmakta olup, her biri iki evreden oluşan gelenek öncesi, geleneksel düzey ve gelenek ötesi düzey olmak üzere üç ahlaki yargı gelişim düzeyinden oluşmaktadır. Bu evreler sistematik ve hiyerarşik bir sırayla ilerlemekte ve evrelerde geriye dönüş olmamaktadır (Kohlberg, 1973,1977). Kohlberg'in ahlaki gelişim dönemleri aşağıda sıralanmıştır (Kohlberg, 1980, s. 91-93).

I. Gelenek öncesi düzey: Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında gelenek öncesi düzeyde bireyin ahlak anlayışı kültürel değerlere göre şekillenmekte, çoğunluğun değerlendirdiği iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kurallara uyum sağladığı ve davranışların sonuçlarının değerlendirildiği dönemdir. Bu dönem iki aşamadan oluşmaktadır (Kohlberg, 1980).

1. Evre: Ceza ve itaat eğilimi: Bireyin cezadan sakınmak amacıyla kurallara uyduğu kuralların doğru ya da yanlışlığını değerlendirmede, mutlak itaatin söz konusu olduğu aşamayı ifade etmektedir (Kohlberg, 1980).

2. Evre: Saf çıkarıcı eğilim: Ahlaki davranışın bireyden bireye değişebildiği, genellikle bireyin kendi çıkarına hizmet eden davranışın doğru olarak değerlendirildiği, pragmatist bir bakış açısının hakim olduğu aşamayı ifade etmektedir (Kohlberg, 1980).

II. Geleneksel düzey: Bireyin toplumun ahlaki kurallarını kendi kuralları olarak gördüğü, bu kuralların korunması ve sürdürülmesi gerektiğine inandığı, toplumun beklentilerinin bireyin davranışlarına yön verdiği düzey olarak değerlendirilmektedir (Kohlberg, 1980).

3. Evre: İyi çocuk eğilimi: Akran grubuyla işbirliğinin söz konusu olduğu, iyi davranışın başkalarını memnun eden ve başkaları tarafından onay gören davranış olarak değerlendirilen ve davranıştan çok niyetin önemine vurgu yapılan evre olarak belirtilmektedir (Kohlberg, 1980).

4. Evre: Yasa ve düzen Eğilimi: Ahlaki olan davranış, yasalara ve toplumsal normlara uyma olarak görülen, yasaların üstünlüğünün kabul edildiği ve bu çerçevede bireyin görevini yerine getirdiği evre olarak değerlendirilmektedir (Kohlberg, 1980).

III. Gelenek ötesi düzey: Bireyin otoriteden, bireylerden bağımsız olarak kendi doğrularını oluşturduğu düzey olarak değerlendirilmektedir (Kohlberg, 1980).

5. Evre: Kontrat ve yasaya uygunluk eğilimi: Kanun haklarının ve bireysel hakların eleştirel olarak değerlendirildiği, kanunların demokratik yollarla değiştirilebileceğinin ve kanunların bireysel özgürlüğün teminatı olarak görüldüğü evre olarak değerlendirilmektedir (Kohlberg, 1980).

6. Evre: Evrensel ahlak ilkeleri eğilimi: Ahlaki ilkelerin birey tarafından şekillendirildiği ve temel alındığı, adalet, insan hakları, saygı ve eşitlik gibi ilkelerin benimsendiği evre olarak görülmektedir (Kohlberg, 1980).

Ahlaki gelişim evrelerinin bireyin ahlaki gelişiminin belirlenebilmesi amacıyla oluşturulduğunu, bireylerin hangi evrede olduğunu belirleme amacıyla oluşturulmadığını belirtmektedir (Kohlberg, 1976). Bireyin çevresiyle olan etkileşimi ahlaki yargısı ile gerçekleşmektedir ve bireyin toplumsal bilinci ahlaki yargı yetisi çerçevesinde oluşmaktadır (Kohlberg, 1984).

2.5.2. Ahlaki Olgunluk İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ahlaki olgunluk düzeyi ile ilgili yurtiçinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir. Ahlaki olgunluk ile ilgili yürütülen araştırmalarda bireylerin ahlaki olgunluk düzeyleri, yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, algılanan ekonomik düzey ile ilişkileri incelenmiş ve kültürlerarası karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır (Cyzowska & Niemczynski, 1996; De Mey & Baartman, 1999; Dehan & Hanford, 1997; Ferns & Thom, 2001; Good & Cartwright, 1998; Kaya & Aydın, 2011; Sachs, 1992; Şengün, 2008).

Çileli (1981), çalışmasında “14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi” konusunu araştırmıştır. Bu araştırmanın verileri Kohlberg’in Ahlaki İkilem Anketi ve Rest’in (1986) Görüşleri Belirleme Testi ile elde edilmiştir. Araştırmada ölçeklerden alınan puanlarla doğrultusunda ahlaki yargı ve zihinsel gelişim arasındaki ilişkinin zayıf olduğu bulunmuştur.

Akkoyun (1987) çalışmasında empatik eğilim ve ahlaki yargı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmada Empatik Eğilim Ölçeği ve Rest’in (1986) Görüşleri Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan Rest’in Görüşleri Belirleme Ölçeği’nin uyarlama çalışması araştırmacı tarafından yapıp araştırmada kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda empatik eğilim ile ahlaki yargı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Temel (1991), çalışmasında “Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” konusunu araştırmıştır. 500 katılımcının katıldığı araştırmada BEM Cinsiyet Rolü Envanteri (Kavuncu, 1987) ve Görüşleri Belirleme Testi (Rest, 1986) kullanılmıştır. Araştırmada, ailesinin yanında kalan ve yetiştirme yurdunda kalan katılımcıların ahlaki yargı yeteneği evre puanları karşılaştırılmıştır ve puanlar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Dilmaç (1999) çalışmasında, ilköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması konusunu incelemiştir. Araştırmaya Çocuk Esirgeme Kurumunda kalan 36 katılımcı katılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde insani değerler eğitiminin etkili olduğu bulunmuştur.

Hatunoğlu (2003) çalışmasında, farklı ahlaki gelişim düzeylerinde bulunan üniversite öğrencilerinin kendilerinin ve toplumun ahlak düzeylerini değerlendirmelerini ve psikolojik belirti düzeylerini karşılaştırmıştır. Bu araştırma bünyesinde Kısa Semptom Envanteri (Şahin & Durak, 1994), Ahlaki Gelişim Ölçeği, Toplumsal Ahlaki Değerlendirme Ölçeği ve Öz Ahlaki Değerlendirme Ölçeği’ni kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların ahlaki gelişim puanları yükseldikçe psikolojik belirtilerinin düştüğü bulunmuştur. Ayrıca ahlaki gelişim ile toplumsal ahlak ve kısa semptom arasında bir ilişki bulunamamıştır. Öte yandan kısa süreli semptom ile öz ahlaki değerlendirme arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Şengün (2008), çalışmasında lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma 830 lise öğrencisi ile yapılmış olup, araştırma bünyesinde araştırmacı tarafından geliştirilen Ahlaki Olgunluk Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, lise türü, akademik başarı, yerleşim yeri, anne-baba tutumu, anne öğrenim durumu, anne mesleği, ailenin ekonomik düzeyi, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerini etkiledikleri bulunmuştur.

Aydın (2008) çalışmasında sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisini araştırmıştır. Araştırmaya 10'u deney grubunda 10'u kontrol grubunda olmak üzere 20 katılımcı katılmıştır. Araştırmanın deney grubunda olan 10 öğrenciye 14 hafta süren yardımseverlik ve sorumluluk karakter eğitimi verilmiştir ve kontrol grubuna hiçbir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda karakter eğitiminden sağlanan bulgular doğrultusunda yardımseverlik ve sorumluluk karakter eğitimi programının ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu değerlendirilmiştir.

Demir (2008) çalışmasında adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisini araştırmıştır. Araştırmaya 10'u deney grubunda 10'u kontrol grubunda olmak üzere 20 katılımcı katılmıştır. Araştırmanın deney grubunda olan 10 öğrenciye 14 hafta süren adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi verilmiştir ve kontrol grubuna hiçbir eğitim verilmemiştir. Araştırma sonucunda karakter eğitiminden sağlanan bulgular doğrultusunda adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının ahlaki olgunluk düzeyinin gelişmesinde etkili olduğu değerlendirilmiştir.

Kaya ve Aydın (2011) tarafından yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve dini inançları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 660 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara kişisel bilgi formu, Ahlaki Olgunluk Ölçeği (Şengün, 2008) ve Dini İnanç Ölçeği (Sezen, 2008) uygulanmıştır. Dini inanç ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkiler; cinsiyet, ekonomik durum, sınıf, bölüm, yaşanan yer gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, dini inanç ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki ($r=0,21$; $p<0,01$) bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin dini inanç ve ahlaki olgunluk düzeylerinde bazı değişkenler (cinsiyet, bölüm, sınıf) açısından önemli farklılıklar görülmüştür.

Sachs (1992), Kohlberg'in hiyerarşik ahlaki gelişim yapısını araştırmak amacıyla Hong Kong'dan lise ve üniversite düzeyinde öğrenime devam etmekte olan ve bir de yetişkinlerden oluşan toplam 1003 bireyden oluşan bir örneklem grubuna ve Londra'da lise düzeyinde öğrenimine devam etmekte olan ve yetişkinlerden oluşan toplam 280 bireyden oluşan bir örneklem grubuna "Ahlaki Gelişim Testi (MDT)" ve Rest'in (1986) "Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT)"ni uygulamıştır. Yapılan araştırmanın sonucuna göre "Ahlaki Yönelim" ve "Ahlaki Yargılar" alt ölçeklerinde, Kohlberg'in belirttiği aşamaların benzeri bulgular elde edilmiştir. Ahlaki yargılarda iki kültür arasında herhangi bir farklılık görülmemiş olup, ahlaki yönelimlerle ilgili iki kültür arasında farklılıklar görülmüştür.

Czyzowska ve Niemczynski (1996) yaptıkları araştırmalarında Kohlberg'in ahlaki gelişim evrelerinin evrensel olduğunu test etmek amacıyla kültürlerarası çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada, Kohlberg'in ölçümlerini Polonya örnekleminde test etmek amacıyla 1985–1987 yılları arasında, yaşları 15–80 arasında değişen 291 erkek ve kadından oluşan bir örneklem grubundan veriler toplamışlar ve bunun sonucunda

Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramının kültürlerarası evrenselliğe sahip olduğu kanısına varmışlardır.

Dehan ve Hanford (1997) yaşları 15-18 arasında değişen kökeni Asya, Avrupa, Afrika olan 35 kız ve 19 erkek öğrenci üzerinde deneysel bir çalışma yaparak ahlaki eğitim programının lise öğrencilerinin ahlaki olgunluğuna etkisini araştırmışlardır. Öğrencilere program öncesi ve sonrasında Gibbs'in (1984), geliştirdiği "Sosyo-Ahlaki Düşünce Objektif Ölçümü (SROM) ve Rest (1986) tarafından geliştirilen "Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT)" uygulanmış olup, öğrenciler düşünsel, duygusal ve davranışsal ahlaki durumları barındıran bir programa tabi tutulmuşlardır. Araştırmada bu ahlaki gelişim programının bireylerin ahlaki olgunluğuna anlamlı düzeyde etkisi tespit edilmiştir.

Good ve Cartwright (1998) tarafından yapılan araştırmada, bir devlet üniversitesi, bir Hıristiyan üniversitesi ve bir Yahudi üniversitesine devam eden üniversite öğrencilerinin ahlaki gelişiminde devlet ve özel üniversiteler arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını incelemiştir. Araştırmaya 360 birey katılmıştır. Üniversiteler arasında herhangi bir farklılık bulunmazken öğrencilerin ahlaki yargı gelişimlerinin birinci ve ikinci sınıfta yüksek olduğu ve ahlaki yargının gelişimi sınıf düzeyi yükseldikçe düştüğü bulunmuştur. Birinci sınıftan ikinci sınıfa geçildiğinde, devlet ve Hıristiyan üniversitelerinde, Kohlberg'in 4. aşamasında bulunanların sayısının azaldığı, 5. ve 6. aşamalarda bulunanların sayısının ise, arttığı bulunmuştur. Sınıf düzeyi yükseldikçe devlet ve Hıristiyan üniversitesine devam eden öğrencilerin aşamalar boyunca ilerlediklerini, ama ilerlemenin Yahudi üniversitesinde daha az görüldüğünü göstermektedir.

De Mey ve Baartman (1999), yaşları 14 ile 19 arasında değişen ve farklı etnik kökene sahip Hollandalı, Suriyeli, Moğol, Türk ile Portekiz, Çin, Endonezya, Hindistan, Pakistan ve Şili ülke kökenli 208 kişi üzerinde yaptıkları çalışmalarında, bireylerin ahlaki gelişimini incelemişlerdir. Bu amaçla bireylere “Sosyo-Ahlaki Düşünce Objektif Ölçümü (SROM)”, “Kohlberg’in Ahlaki Yargı Görüşmesi (MJI)” ve Gibbs tarafından geliştirilen “Sosyo-Ahlaki Düşünce Ölçümü” ölçekleri uygulamışlardır. Araştırmanın sonucunda, Moğol ve Türk kökenli bireylerin diğer ülke kökenli bireylere oranla daha düşük seviyede ahlaki yargı gelişimi gösterdikleri bulunmuş olup, cinsiyet açısından anlamlı bir bulgu bulunmamıştır.

Ferns ve Thom (2001) yaptıkları çalışmada, Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramının evrenselliğini araştırmak amacıyla, beyaz (Afrikalı ve İngilizce konuşan) ve siyah (Sohha, Yhosa ve Zuh dillerini konuşan) Güney Afrikalı ergenlerin ahlaki gelişimlerini kültürlerarası düzeyde incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda iki ergen grubu arasında kültürlerarası düzeyde farklılıklar bulunmuştur. Beyaz ergenlerin Kohlberg’in ahlaki gelişim evrelerine uygun bir gelişim gösterdiklerini ancak siyah ergenlerin buna uygun bir ahlaki gelişim göstermediklerini bulmuşlardır. Buna dayanarak batıya dönük geleneksel değerler, ebeveyn tutumları ve ülke yönetiminin ayrımcı tutumlarının ahlaki gelişimde etkili olduğu bulunmuştur.

Bore, ve diğerleri (2005) tarafından yapılan bir çalışmaya, Avustralya, İsrail, Yeni Zelanda, İskoçya ve İngiltere’nin farklı bölgelerinde bulunan 7864 üniversite öğrenimine devam eden bireyler katılmış olup, bu bireylerin cinsiyet, yaş, kültür ve eğitim değişkenlerinin ahlaki yargıya etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularında yaşlı ileri olan bireylerin yüksek ahlaki yönelime sahip oldukları, kadınların ahlaki yönelimleri daha yüksek bulunmuş olup, örneklem grubu arasında kültürlerarası

düzeyde farklılıklar tespit edilmiştir. İsraili bireylerin ahlaki yönelimleri yüksek bulunurken, Avustralyalı bireylerin daha düşük ahlaki yönelim gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca ahlaki ikilemleri çözmede, ahlaki yönelim puanının etkili olduğu tespit edilmiştir.

Yurtdışı ve ülkemiz alan yazına bakıldığında kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırma ile ahlaki olgunluk düzeyi ile kültürlerarası tolerans düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, kültürlerarası tolerans düzeyi ile ahlaki olgunluk düzeyinin araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyi, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadıklarının incelenmesi bakımından önem arz etmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ile verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmayla, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeylerinin öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve kültürlerarası tolerans düzeyi ile ahlaki olgunluk düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tarama modeli, geçmişte ve günümüzde var olan bir durumu olduğu gibi yansıtan ve eleman sayısı fazla olan evreni tanımlarken ya evrenin tamamını ya da evreni temsilen seçilen örneklem üzerinde yapılan betimsel bir araştırma yöntemidir (Karasar, 1994). Betimsel tarama modeli eğitimdeki araştırmalarda en çok kullanılan yöntemdir. Bu yöntemin kullanılma nedeni, araştırmacılar tarafından bireylerin, grupların ve fiziksel ortamın olduğu gibi yansıtılmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk ve diğ. 2010).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın tüm aşamalarında evren 2012-2013 öğretim yılında Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerden oluşmaktadır. Bu araştırma için çalışma grubu, Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki bir üniversiteye devam etmekte olan üniversite öğrencileri arasından kolaylı örneklem yoluyla belirlenmiştir.

Kolaylı örnekleme yöntemi, araştırma yapan bireyin örnekleme ulaşmasının ve uygulama izni almanın kolay oluşu, maliyet ve zaman tasarrufu gibi nedenlerle tercih edilen bir yöntemdir ve hazır örnekleme olarak da adlandırılmaktadır (Şimşek, 2012).

3.2.1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Örnekleme bulunan bireylerin demografik özellikleri tablolar halinde verilmiştir. Araştırmaya lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan 1153 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımı aşağıda sunulduğu şekildedir.

Tablo 3.1’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyetine göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kız	714	61.9
	Erkek	439	38.1
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin 714’ü (% 61.9) kız ve 439’ü (% 38.1) erkektir.

Tablo 3.2’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.2. Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Yaş	17-20	556	48.2
	21-24	568	49.3
	25 ve üzeri	29	2.5
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin 556’sı (% 48.2) 17-20 yaş, 568’i (% 49.3) 21-24 yaş ve 29’u (% 2.5) 25 ve üzeri yaşındadır.

Tablo 3.3’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin öğrenim görmekte oldukları fakültelere göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Görmekte Oldukları Fakültelerine Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Fakülte	Eğitim	404	35.0
	Fen Edebiyat	290	25.2
	İİB	259	22.5
	Ziraat	200	17.3
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.3’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin 404’ü (% 35.0) Eğitim Fakültesi, 290’ı (% 25.2) Fen Edebiyat Fakültesi, 259’u (% 22.5) İİB Fakültesi ve 200’i (% 17.3) Ziraat Fakültesi lisans öğrencisidir.

Tablo 3.4’te araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin öğrenim görmekte oldukları bölümlere göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.4. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Görmekte Oldukları Bölümlerine Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Bölüm	Kamu Yönetimi	71	6,2
	Maliye	70	6,1
	İktisat	64	5,6
	İşletme	54	4,7
	Kimya	90	7,8
	Tarih	68	5,9
	Biyoloji	66	5,7
	TDE	66	5,7
	Toprak Bilimi	9	,8
	Tarım	44	3,8
	Ekonomisi	46	4,0
	Bahçe Bitkileri	37	3,2
	Bitki Koruma	18	1,6
	Biyosistem	46	4,0
	Tarla Bitkileri	27	2,3
	PDR	110	9,5
	Fen ve Tek. Öğrt.	17	1,5
	Resim İş Öğrt.	89	7,7
	BÖTE	43	3,7
	Türkçe Öğrt.	118	10,2
	Sosyal Bilg. Öğrt.	1153	100,0
	Toplam		

Tablo 3.4'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin öğrenim görmekte oldukları bölümlere bakıldığında katılımcıların 71'i (% 6.2) Kamu Yönetimi, 70'i (% 6.1) Maliye, 64'ü (% 5.6) İktisat, 54'ü (% 4.7) İşletme, 90'ı (% 7.8) Kimya, 68'i (% 5.9) Tarih, 66'sı (% 5.7) Biyoloji, 66'sı (% 5.7) TDE, 9'u (% .8) Toprak Bilimi, 44'ü (% 3.8) Tarım Ekonomisi, 46'sı (% 4.0) Bahçe Bitkileri, 37'si (% 3.2) Bitki Koruma, 18'i (% 1.6) Biyosistem, 46'sı (% 4.0) Tarla Bitkileri, 27'si (% 2.3) PDR, 110'u (% 9.5) Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, 17'si (% 1.5) Resim İş Öğretmenliği, 89'u (% 7.7) BÖTE, 43'ü (% 3.7) Türkçe Öğretmenliği, 118'i (% 10.2) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmektedirler.

Tablo 3.5'te araştırmaya katılan üniversite sınıf düzeylerine göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.5. Üniversite Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Sınıf	1.Sınıf	464	40.2
	2.Sınıf	172	14.9
	3.Sınıf	295	25.6
	4.Sınıf	222	19.3
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin 464'ü (% 40.2) 1.sınıf, 172'i (% 14.9) 2.sınıf, 295'i (% 25.6) 3.sınıf ve 222'si (% 19.3) 4.sınıf öğrencisidir.

Tablo 3.6'da araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin kardeş sayılarına göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.6. Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Kardeş Sayısı	-	31	2.7
	1	220	19.1
	2	316	27.4
	3	260	22.5
	4	121	10.5
	5	77	6.7
	6	58	5.0
	7 ve üzeri	70	6.1
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin 31’inin (% 2.7) kardeşi yok iken, 220’si (% 19.1) 1 kardeş, 316’sı (% 27.4) 2 kardeş, 260’ı (% 22.5) 3 kardeş, 121’i (% 10.5) 4 kardeş, 77’si (% 6.7) 5 kardeş, 58’i (% 5.0) 6 kardeş, 70’i (% 6.1) 7 ve üzeri kardeşe sahiptir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin kendileri dahil kardeş sayılarına bakıldığında en büyük grubu iki kardeşe sahip olanlar oluştururken, en düşük grubu ise hiç kardeşi olmayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 3.7’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin anne eğitim durumlarına göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.7. Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Anne Eğitimi	Okur-Yazar	119	10.3
	Değil	84	7.3
	Okur-Yazar	599	52.0
	İlkokul	153	13.3
	Ortaokul	140	12.1
	Lise	54	4.7
	Üniversite	1	.1
	Yüksek Lisans	3	.3
	Doktora	1153	100.0
	Toplam		

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin annelerinin öğrenim durumlarına bakıldığında 119 (% 10.3)’u okur-yazar değil iken, 84’ü (% 7.3) okur-yazar, 599’u (% 52.0) ilkokul, 153’ü (% 13.3) ortaokul, 140’ı (%

12.1) lise, 54'ü (% 4.7) üniversite, 1'i (% .1) yüksek lisans ve 3'ü (% .3) doktora düzeyinde öğrenim görmüştür. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin anne eğitimine bakıldığında en büyük grubu ilkokul mezunları (% 52.0) oluşturmakta ve en düşük grubu ise sırasıyla yüksek lisans (% .1) ve doktora (% .3) mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 3.8'de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin baba eğitim durumlarına göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.8. Üniversite Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Baba Eğitimi	Okur-Yazar	22	1.9
	Değil		
	Okur-Yazar	33	2.9
	İlkokul	442	38.3
	Ortaokul	196	17.0
	Lise	271	23.5
	Üniversite	176	15.3
	Yüksek Lisans	9	.8
	Doktora	4	.3
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.8'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin babalarının öğrenim durumuna bakıldığında 22'si (% 1.9) okur-yazar değil iken, 33'ü (% 2.9) okur-yazar, 442'si (% 38.3) ilkokul, 196'sı (% 17.0) ortaokul, 271'i (% 23.5) lise, 176'sı (% 15.3) üniversite, 9'u (% .8) yüksek lisans ve 4'ü (% .3) doktora düzeyinde öğrenim görmüştür. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin baba eğitimine bakıldığında en büyük grubu ilkokul mezunları (% 38.3) oluşturmakta ve en düşük grubu ise sırasıyla doktora (% .3) ve yüksek lisans (% .8) mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 3.9'da araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin aylık gelir düzeylerine göre dağılımı verilmektedir. Kategoriler oluşturularak değerlendirilmiştir.

Tablo 3.9. Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

Özellikler	Kategoriler	N	%
Gelir Düzeyi	500 ve altı	56	4.9
	501-1000	371	32.2
	1001-1500	179	15.3
	1501-2000	209	18.1
	2001-2500	78	6.8
	2501-3000	74	6.4
	3001 ve üzeri	56	4.9
	Cevap yok	130	11.3
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin aylık gelir durumuna bakıldığında katılımcıların 56’sı (% 4.9) 500 TL ve altı, 371’i (% 32.2) ‘501-1000’ TL, 179’u (% 15.3) ‘1001-1500’ TL, 209’u (% 18.1) ‘1501-2000’ TL, 78’i (% 6.8) ‘2001-2500’ TL, 74’ü (% 6.4) ‘2501-3000’ TL, 56’sı (% 4.9) 3001 TL ve üzeri gelire sahipken 130’u (% 11.3) ise gelir düzeyini belirtmemiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin aylık gelir durumlarına bakıldığında en büyük grubu ‘501-1000’ TL (% 32.2) oluşturmakta ve en düşük grubu ise sırasıyla 3001 TL ve üzeri (% 4.9) ve 500 TL ve altı (% 4.9) gelir durumuna sahip katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 3.10’da araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin politik görüşlerine göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerinin Politik Görüşlerine Göre Dağılım Tablosu

Özellikler	Kategoriler	N	%
Politik Görüş	Merkez Sağ	108	9.4
	Liberal	94	8.2
	Muhafazakâr	190	16.5
	Aşırı Sağ	14	1.2
	Milliyetçi	448	38.9
	Komünist	4	.3
	Sosyalist	13	1.1
	Kemalist Sosyalist	15	1.3
	Sol	28	2.4
	Bağımsız	5	.4
	Sosyal Demokrat	5	.4
	Cevap Yok	229	19.9
	Toplam	1153	100.0

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan toplam 1153 öğrencinin politik görüşlerine bakıldığında katılımcıların 108’i (% 9.4) Merkez Sağ, 94’ü (% 8.2) Liberal, 190’ı (% 16.5) Muhafazakâr, 14’ü (% 1.2) Aşırı Sağ, 448’i (% 38.9) Milliyetçi, 4’ü (% .3) Komünist, 13’ü (% 1.1) Sosyalist, 15’i (% 1.3) Kemalist Sosyalist, 28’i (% 2.4) Sol, 5’i (% .4) Bağımsız, 5’i (% .4) Sosyal Demokrat olarak görüş belirtirken 229’u (% 19.9) politik görüş belirtmemiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin politik görüşlerine bakıldığında en büyük grubu Milliyetçi (% 38.9) görüşe sahip grup oluştururken, en düşük grubu ise Komünist (% .3), Bağımsız (% .4) ve Sosyal Demokratlar (% .4) oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli veriler, Mendleson, Bures, Champion, & Lott (1997) tarafından geliştirilen “Kültürlerarası Tolerans Ölçeği”, Kaya ve Aydın (2011) tarafından üniversite örnekleme uyarlanan “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla araştırmacı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” geliştirilmiştir. Bu form ile araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri, yaşları, öğrenim gördükleri fakülteler, öğrenim gördükleri bölümler, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu ve politik görüşleri tespit edilmiştir (bkz. Ek-1).

3.3.2. Ahlaki Olgunluk Ölçeği

“Ahlaki Olgunluk Ölçeği” bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerini belirlemek için Şengün ve Kaya (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 66 maddeden oluşmaktadır. 5’li likert tipi bir ölçektir. Bireylerin ölçek maddelerinden aldıkları puanlara göre ahlaki olgunluk düzeyleri belirlenmektedir. Ahlaki Olgunluk Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlikle ilgili verileri Mayıs 2007’de, Samsun ili merkez liselerinden tesadüfi olarak seçilmiş 830 öğrenciden elde edilmiştir. Ahlaki Olgunluk Ölçeği’nin geçerliğini belirlemek için, önce uzman görüşleri alınmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış ve maddelerin faktör yüklerinin birinci faktörde toplandığı görülmüştür. Ayrıca madde analizi sonucu, madde-toplam puan korelasyon katsayıları ($p < .001$) düzeyinde önemli görülmüştür. Ahlaki Olgunluk Ölçeği’nin güvenirliği için, test-tekrar test, test-yarı test ve Cronbach alfa güvenirlik kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Ölçeğin, test-tekrar test güvenirlik katsayısı .84, test-yarı test güvenirlik katsayısı .89 ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise .95 olarak bulunmuştur.

Kaya ve Aydın (2011) tarafından üniversite örneklemini üzerinde yapılan araştırmada elde edilen veriler üzerinde yapılan temel bileşenler faktör analiz sonucu ölçeğin maddelerinin birinci faktör yükleri .30 ile .57 arasında değiştiği görülmüştür. Madde puanları ile toplam puan arasındaki korelasyon katsayıları ise .33 ile .54 arasında

değiştii görülmüştür. Madde-toplam puan korelasyon katsayıları ($p < .001$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu araştırmada, faktör yükleri ve korelasyon katsayıları .30'un altına düşen altı madde ölçekten çıkarılmış ve ölçek 60 maddeden oluşturulmuştur. Ölçeğin, test-yarı test güvenilirlik katsayısı .87 ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ayrıca bu araştırma için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, Ahlaki Olgunluk Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir (bkz. Ek-2).

Ölçekte maddelerin derecelendirilmesi *evet her zaman, çoğu zaman, ara sıra, çok nadir, hayır hiçbir zaman* şeklinde düzenlenmiştir. Olumlu maddelerde *evet her zaman* seçeneğine 5 puan, *çoğu zaman* seçeneğine 4 puan, *ara sıra* seçeneğine 3 puan, *çok nadir* seçeneğine 2 puan, *hayır hiçbir zaman* seçeneğine ise 1 puan verilerek ölçek puanlanmaktadır. Olumsuz maddelerde ise puanlama ters yönden yapılmaktadır. Ölçeğin 48 madde-si olumlu, 12 maddesi ise olumsuz olarak ifade edilmiştir.

Ahlaki Olgunluk Ölçeği'nden alınabilecek en yüksek puan 300, en düşük puan ise 60'dır. Yüksek puan, yüksek ahlaki olgunluk; düşük puan ise düşük ahlaki olgunluk düzeyinin göstergesi olmaktadır.

3.3.3. Kültürlerarası Tolerans Ölçeği

“Kültürlerarası Tolerans Ölçeği” üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerini belirlemek için Mendleson, Bures, Champion ve Lott (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, bireylerin kültürlerarası tolerans düzeyleri hakkındaki algılarını değerlendirmektedir. Ölçek, 5'li Likert tipindedir ve bireylerin ölçek maddelerindeki durumlara katılım dereceleri sorulmaktadır. Bireylerin ölçek maddelerinden aldıkları puanlara göre kültürlerarası tolerans düzeyleri belirlenmektedir. Bireylerin kültürlerarası tolerans ölçeğinden aldıkları puan yükseldikçe kültürlerarası

tolerans düzeyi yükselmekte, ölçekten aldıkları puan düştükçe kültürlerarası tolerans düzeyi düşmektedir. Ölçek faktör analizine 32 madde ile başlanmıştır ve 3, 7, 15 ve 30. madde ölçekte yük almamıştır. Ölçeğin geçerliği için temel bileşenler analizi yapılmıştır. Temel bileşenler analizi ve varimax döndürme işlemleri sonucunda iki faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Birinci faktörde 13 pozitif ifadeli madde, ikinci faktörde ise 15 negatif ifadeli madde yer almaktadır. Orijinal ölçeğin nihai hali 28 madde olarak belirlenmiştir (bkz. Ek-3). Orijinal ölçeğin nihai halinde birinci faktörde sırasıyla 1, 2, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 23, 26, 28. madde yer almaktadır ve ikinci faktörde sırasıyla 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 18, 20, 22, 24, 25, 27. maddeler yer almaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışması bu iki alt ölçek üzerinde yapılmıştır. Pozitif maddelerden oluşan birinci alt ölçeğe ilişkin standardize alfa katsayısı .75 ve negatif maddelerden oluşan ikinci alt ölçeğe ilişkin standardize alfa katsayısı .81 bulunmuştur. Bu sonuçlarla alt ölçeklerin yeterli iç tutarlığa sahip olduğu değerlendirilmiştir (Mendleson, Bures, Champion, & Lott, 1997).

3.3.3.1. Kültürlerarası Tolerans Ölçeği'nin Uyarlama Çalışması

Kültürlerarası tolerans ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışmasının yapılabilmesi için ölçek sahibiyle yazışma yapılarak gerekli izinler alınmıştır. Ölçek maddeleri ileri düzeyde İngilizce bilen, yurt dışı deneyimi olan, psikolojik danışma ve rehberlik programında uzman olarak çalışan bir yardımcı doçent, bir doçent ve bir profesör tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Uzmanlar tarafından çevirisi yapılan üç form birbirleri ile karşılaştırılarak, tek bir form oluşturulmuştur. Oluşturulan form maddelerinin altına orijinal İngilizce form maddeleri yazılarak, uzmanlara çevirinin uygunluğunu test etmek amacıyla puanlama yaptırılmıştır. Puanlama yapılırken beşli Likert (1-hiç uygun değil, 2-uygun değil, 3-biraz uygun 4-uygun, 5-tamamen uygun)

kullanılmıştır. Araştırmanın bu aşamasında 6 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Bu uzmanlar uzun yıllar yurt dışı deneyimine sahip olup, yabancı dilde eğitim görmüş ve ileri düzeyde İngilizce bilmektedirler.

Tablo 3.11’de kültürlerarası tolerans ölçeğinin her maddesinin orijinal formdaki İngilizce maddelerinin Türkçe çevirisine uygunluğunun uzmanlar tarafından puanlanışını gösteren dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3.11. Ölçek Çevirisinin Uygunluğunun Dağılımı

Madde Numarası	\bar{X}	<i>ss</i>
Madde 1	4.50	.837
Madde 2	3.67	1.211
Madde 3	4.17	.408
Madde 4	4.83	.408
Madde 5	4.50	.837
Madde 6	4.67	.816
Madde 7	4.67	.516
Madde 8	4.33	.816
Madde 9	4.33	.516
Madde 10	4.83	.408
Madde 11	4.50	.837
Madde 12	4.50	.548
Madde 13	4.83	.408
Madde 14	4.50	.837
Madde 15	4.33	.516
Madde 16	4.50	1.225
Madde 17	4.67	.816
Madde 18	4.50	.837
Madde 19	4.67	.816
Madde 20	4.67	.516
Madde 21	4.50	.837
Madde 22	4.83	.408
Madde 23	4.33	.816
Madde 24	4.17	1.169
Madde 25	4.67	.516
Madde 26	4.17	.753
Madde 27	4.67	.516
Madde 28	4.00	1.265

Ölçek daha sonra yeniden 3 uzman tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Bu uzmanların biri doçent, biri yardımcı doçent ve biri üniversite bünyesinde İngiliz Dili Edebiyatında uzman olarak çalışmakta, her biri ileri düzeyde İngilizce bilmekte olup, yurtdışı deneyimine sahiptirler. Elde edilen çeviriler orijinal form ile karşılaştırılarak çevirilerin uygun olduğu görülmüş ve öneriler doğrultusunda yapılan değişikliklerden sonra ölçeğin nihai hali oluşturulmuştur.

3.3.3.2. Kültürlerarası Tolerans Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Sonuçları

Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu amaç çerçevesinde, faktör analizinin sonuçlarının yorumlanabilir olmasına için örneklem büyüklüğünün yeterliğini test etmek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek için de Barlett Küresellik Testi yapılmıştır. KMO testi gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklükleri ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüklerini karşılaştırmaktadır ve KMO değerinin yüksek olması ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceğini göstermektedir. KMO değerinin .50'den düşük çıkması durumunda faktör analizi yapılamayacağı belirtilirken, .50-.60 arası 'kötü', .60-.70 arası 'zayıf', .70-.80 arası 'orta', .80-.90 arası 'iyi' ve .90 üzeri ise 'mükemmel' şeklinde yorumlanmaktadır (Şencan, 2005). "Barlett küresellik testi ki-kare istatistik değerini vermektedir ve diğer ki-kare testlerinde olduğu gibi bu testte de anlamlılık değerine bakılmaktadır. Anlamlılık değeri .05'den küçük ise r korelasyon ve kovaryans matrisindeki verilerin birim matrisinden farklı olduğu sonucuna varılmaktadır. Birim matrisinden farklı olması ise söz konusu korelasyon matrisinden faktör çıkarılabileceği anlamına gelmektedir. Anlamlılık değeri .05'den büyük ise matriste paylaşılan varyans olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır ve bu veri yapısı için faktör analizi yapılamaz"

(Şencan, 2005: 384). Ölçeğin yapı geçerliliği çalışması için ilk olarak toplanan verilerin KMO=.80 ve Bartlett ($\chi^2_{(1153)} = 3436.56, p < .0001$) test analizleri sonuçları ile faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır. Ölçek faktör analizine varimax dik eksen döndürme tekniği kullanılarak başlanmıştır. Faktör analizi, faktör yapısı iki faktör ile sınırlanarak yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda, orijinal ölçek alt boyutlarında yük almayan sırasıyla 11, 27, 28, 12, 26, 2, 6. madde ölçekten çıkarılmış ve faktör analizi tekrarlanmıştır. Faktör analizi sonucunda her iki boyutta da .30'un üzerinde yük değeri alan 7 ve 9. maddeler kendi boyutunda .30'un üzerinde yük değeri aldığından ve ters puanlanan maddeler olduğundan ve 7. maddenin (faktör yükü: .335, madde toplam korelasyonları r: .403 ve $p < .001$) ve 9.maddenin (faktör yükü: .374, madde toplam korelasyonları r: .425 ve $p < .001$) kendi boyutunda faktör yükü .30'un üzerinde ve madde toplam korelasyonları .40'in üzerinde olduğundan dolayı ölçek iç tutarlılığına katkı sağladıkları değerlendirilmektedir ve 7 ile 9. maddeler kendi boyutunda kabul edilmiştir. Faktör analizi sonucunda orijinal ölçekle aynı şekilde pozitif maddeler bir boyutta negatif maddeler bir boyutta toplanacak şekilde iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktör analizi sonucunda pozitif maddelerin olduğu faktör yapısında 1, 10, 14, 16, 17, 19, 21, 23. maddeler yer alırken, negatif maddelerin olduğu faktör yapısında ise 3, 4, 5, 7, 8, 9, 13, 15, 18, 20, 22, 24, 25. maddeler yer almaktadır. Tablo 3.12'de ölçeğin faktör yükleri ve alt boyutları sunulmuştur.

Tablo 3.12. Ölçek Faktör Yükleri, Açıklanan Varyans Yüzleri ve Öz Değerleri

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Madde Toplam Korelasyonu
1	.390		.338
10	.544		.313
14	.609		.315
16	.621		.284
17	.511		.198
19	.501		.103
21	.671		.261
23	.655		.354
3		.391	.252
4		.477	.175
5		.395	.200
7	.468	.335	.403
8		.413	.258
9	.466	.374	.425
13		.303	.038
15		.471	.245
18		.487	.156
20		.460	.188
22		.563	.364
24		.455	.412
25		.450	.192
Öz değer	3.412	2.513	
Açıklanan Varyans	16.247	11.968	
Toplam Varyans	28.215		

Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .689'dur. Madde 13 (faktör yükü: .303, madde toplam korelasyonu r: .038 ve $p < .001$) ölçekten çıkarıldığında Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .703'e çıkmaktadır. Madde 18 (faktör yükü: .487, madde toplam korelasyonu r: .156 ve $p < .001$) ölçekten çıkarıldığında Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .688 olarak bulunmaktadır. Madde 19 (faktör yükü: .501, madde toplam korelasyonu r: .103 ve $p < .001$) ölçekten çıkarıldığında Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .692'e çıkmaktadır. Madde toplam korelasyonları düşük olduğundan ve bu

maddeler silindiğinde toplam cronbah alfa .704'e yükseldiğinden dolayı faktör yükleri .30'un üzeri olmasına rağmen 13, 18, 19. maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Madde 4 (faktör yükü: .477, madde toplam korelasyonu r: .175 ve $p<.001$) ölçekten çıkarıldığı zaman Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .687'e, madde 17 (faktör yükü: .511, madde toplam korelasyonu r: .198 ve $p<.001$) ölçekten çıkarıldığı zaman Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .684'e, madde 20 (faktör yükü: .460, madde toplam korelasyonu r: .188 ve $p<.001$) ölçekten çıkarıldığı zaman Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .685'e, madde 25 (faktör yükü: .450, madde toplam korelasyonu r: .192 ve $p<.001$) ölçekten çıkarıldığı zaman Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .686'a düşmektedir. Madde-toplam korelasyonunun negatif değer olmaması ve madde toplam korelasyonun .25'den yüksek olması ancak bunun bir kural olmadığını belirtilmektedir (Özdamar, 1997). Şencan (2005)'a göre 400 ve üzeri katılımcının yer aldığı örnekleme madde toplam korelasyonu .20 gibi değerlerin kabul edilebileceği değerlendirilmiştir ve madde toplam korelasyonu .20'nin altında olan maddelerin ölçekten çıkarılmasının Cronbach alfa kat sayısına katkısı değerlendirilmeli, ayrıca ölçekte ölçülmek istenen özelliği madde toplam korelasyonu düşük çıkan maddelerin çıkarılması yoluyla dar bir alana sıkıştırması ihtimaline karşın bu maddeler ölçekten çıkartılmasının hemen değerlendirilmemesi gerektiği, bununla birlikte birden fazla boyuttan oluşan ölçeklerde madde toplam korelasyonlarının düşük çıkabileceği değerlendirilmiştir. Madde 4, 17, 20, 25 madde toplam korelasyonlarının .20'nin altında olmasına rağmen ölçekten çıkarıldığında Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısında bir artışa neden olmadıklarından ve faktör yük değerlerinin .30'un üzerinde olmasından dolayı ölçekte tutulmalarına karar verilmiştir. Sonuç olarak ölçekte pozitif maddelerin olduğu 7 madde (1, 10, 14,

16, 17, 21, 23) ve negatif maddelerin olduğu 11 madde (3, 4, 5, 7, 8, 9, 15, 20, 22, 24, 25), toplam 18 madde yer almaktadır.

Yapılan analizler sonucunda 18 maddelik nihai hali oluşturulan ölçekte pozitif maddeler 1, 8, 9, 11, 12, 14, 16 ; negatif maddeler ise 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 15, 17, 18. maddelerdir (bkz. Ek-4). Türkçe'ye uyarlaması yapılan ölçeğin 1. Faktör (pozitif maddeler) Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .69, 2. Faktör (negatif maddeler) Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .64 ve madde toplam Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .68 olarak bulunmuştur.

3.3.3.3. Kültürlerarası Tolerans Ölçeği'nin Yanıtlanması ve Puanlanması

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu ölçekte her bir madde için beşli likert tipi bir derecelendirme (1-hiç katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-tamamen katılıyorum) kullanılmıştır. Ölçeğin yönergesinde bu ölçeğin uygulanmasındaki amaç ve ölçek yanıtlanırken bilinmesi gereken noktalar vurgulanmıştır. Araştırmaya katılanlardan ölçek maddelerinde belirtilen durumların kendilerine ne kadar uyduğuna karar vererek derecelendirmeleri istenmiştir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe kültürlerarası tolerans düzeyi yükselmekte olup, ölçekten alınan puan düştükçe kültürlerarası tolerans düzeyi düşmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması için, Orta Karadeniz bölgesindeki bir üniversiteye devam etmekte olan öğrenciler arasından kolaylı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Uygulamanın yapılabilmesi için bu Üniversite Rektörlüğü'nden gerekli izinler alınmış ve araştırmacı tarafından verilerin toplanma işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırma gurubunda bulunan öğrencilere araştırmanın amacı ile ilgili bilgi verilmiş ve

araştırma kapsamında uygulanan ölçme araçları gönüllü olan öğrencilere uygulama yapılmıştır. Uygulama sonucunda araştırma grubunda yer alan öğrencilere araştırmaya sağladıkları katkılardan dolayı teşekkür edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması sonucunda toplanan ölçekler üzerinde genel bir değerlendirme yapılmış ve bir ve birden fazla boş bırakılan ve aynı sorunun birden fazla kez işaretlendiği ölçekler değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Ayrıca sapkın verileri belirlemek amacıyla kültürlerarası tolerans ölçeği için Z puanları hesaplanmıştır. Z puanı ± 3 ($p < .001$) aralığı dışında bulunan veriler sapkın veri olarak değerlendirilmiştir (Çokluk & diğ., 2007). Yapılan incelemede ölçeğin sadece 24. maddesinde Z puanına göre yirmi dokuz sapkın veri belirlenmiştir. Bu nedenle 72, 87, 94, 107, 367, 404, 494, 511, 561, 590, 596, 622, 639, 659, 574, 696, 719, 723, 726, 729, 730, 733, 773, 790, 801, 936, 1057, 1065 ve 1189 numaralı veriler veri setinden çıkarılmıştır. Çok değişkenli sapkın veri analizi Mahalanobis uzaklıklarına göre ($p < 0.001$) araştırılmıştır. Mahalanobis uzaklığı $\chi^2(28) = 56.89$ değerinin üzerinde olan değerler sapkın veri olarak değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda 66 adet sapkın veri saptanmıştır ve veri setinden çıkarılmıştır. Veriler düzenlenerek istatistiksel analizlerinin yapılabilmesi için, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 15.0 paket programından yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama tekniklerinden ve üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ve ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi amacıyla Pearson korelasyon analizi ve t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına ve ana problemine uygun olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk düzeyleri puan ortalamaları ve cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri fakülte, öğrenim gördükleri bölüm, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyleri, gelir düzeyleri, politik görüşleri ve kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyleri incelenmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan *t*-testi analiz sonuçları tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Analizi

Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	439	59.61	8.76	-2.241	.105
Kadın	714	60.73	7.94		

$p < 0.05$

Tablo 4.1’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları cinsiyetlerine göre erkeklerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puanı aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 59.61$) ve kadınların kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puanı aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 60.73$) hesaplanmıştır. Kadın ve erkeklerin kültürlerarası tolerans toplam puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı *t* testi ile kontrol edildiğinde ($t = -2.241$) kadın ve erkeklerin kültürlerarası tolerans düzeyleri arasında fark bulunmamıştır.

Üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre kültürlerarası tolerans düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.2 ve 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Yaşlarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
17-20	556	60.77	8.21
21-24	568	60.00	8.26
25 ve üzeri	29	57.48	9.30
Toplam	1153	60.31	8.28

Tablo 4.2’de üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre kültürlerarası tolerans toplam puan ortalamaları 17-20 yaş için (\bar{X} =60.77), 21-24 yaş için (\bar{X} =60.00), 25 ve üzeri yaş için (\bar{X} =57.48) bulunmuştur.

Tablo 4.3. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	<i>p</i>
Gruplar Arası	405.160	2	130.408	2.966	.052
Grup İçi	78547.767	1150	62.179		
Toplam	78952.926	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.3’ de üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(2-1152) = 2.966, p < .05$].

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri fakültelerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.4 ve 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.4. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Eğitim	404	61.52	8.62
Fen Edebiyat	290	60.05	7.97
İİB	259	61.24	8.30
Ziraat	200	57.02	7.05
Toplam	1153	60.31	8.28

Tablo 4.4’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans toplam puan ortalamaları öğrenim gördükleri fakülterlere göre Eğitim Fakültesinde öğrenim görenler için (\bar{X} =61.52), Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim görenler için (\bar{X} =60.05), İİB Fakültesinde öğrenim görenler için (\bar{X} =61.24), Ziraat Fakültesinde öğrenim görenler için (\bar{X} =57.02) bulunmuştur.

Tablo 4.5. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalamas		
			1	F	<i>p</i>
Gruplar arası	2999.128	3	999.709	15.123	.000
Grup içi	75953.799	1149	66.104		
Toplam	78952.926	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.5’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında öğrenim gördükleri fakülterlere göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(3-1149) = 15.123, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda Eğitim Fakültesinde (\bar{X} =61.52), Fen Edebiyat Fakültesinde (\bar{X} =60.05), İİB Fakültesinde (\bar{X} =61.24) öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarının, Ziraat Fakültesinde (\bar{X} =57.02) öğrenim

gören öğrencilerinin kültürlerarası tolerans toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.6 ve 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.6. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Kamu Yönetimi	71	64,62	8,67
Maliye	70	57,86	7,30
İktisat	64	60,95	8,06
İşletme	54	61,54	7,69
Kimya	90	58,73	7,70
Tarih	68	60,44	8,09
Biyoloji	66	58,89	7,38
TDE	66	62,59	8,28
Toprak Bilimi	9	57,56	5,32
Tarım Ekonomisi	44	55,00	5,34
Bahçe Bitkileri	46	57,67	6,94
Bitki Koruma	37	56,76	4,17
Biyosistem	18	62,39	10,66
Tarla Bitkileri	46	56,30	8,11
PDR	27	66,52	8,23
Fen ve Teknoloji Öğretmenliği	110	60,30	8,23
Resim Öğretmenliği	17	58,59	6,63
BÖTE	89	60,40	7,29
Türkçe Öğretmenliği	43	63,56	7,47
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	118	62,02	10,02
Toplam	1153	60,31	8,28

Tablo 4.6’da üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans puan ortalamaları öğrenim gördükleri bölümlere göre Kamu Yönetimi bölümü için (\bar{X} =64.62), Maliye bölümü için (\bar{X} =57.86), İktisat bölümü için (\bar{X} =60.95), İşletme bölümü için (\bar{X}

=61.54), Kimya bölümü için (\bar{X} =58.73), Tarih bölümü için (\bar{X} = 60.44), Biyoloji bölümü için (\bar{X} =58.89), TDE bölümü için (\bar{X} =62.59), Toprak Bilimi bölümü için (\bar{X} =57.56), Tarım Ekonomisi bölümü için (\bar{X} =55.00), Bahçe Bitkileri bölümü için (\bar{X} =57.67), Bitki Koruma bölümü için (\bar{X} =56.76), Biyosistem bölümü için (\bar{X} =62.39), Tarla Bitkileri bölümü için (\bar{X} =56.30), PDR bölümü için (\bar{X} =66.52), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =60.30), Resim Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =58.59), BÖTE bölümü için (\bar{X} =60.40), Türkçe Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =63.56), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =62.02) bulunmuştur.

Tablo 4.7. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	7352.677	19	386.983	6.124	.000
Grup içi	71600.250	1133	63.195		
Toplam	78952.926	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.7’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(19-1133) = 6.124, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda Kamu Yönetimi bölümünde (\bar{X} =64.62) öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, Maliye (\bar{X} =57.86), Kimya (\bar{X} =58.73), Biyoloji (\bar{X} =58.89), Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00), Bahçe Bitkileri (\bar{X} =57.67), Bitki Koruma (\bar{X} =56.76), Tarla Bitkileri (\bar{X} =56.30), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği bölümlerinde (\bar{X} =60.30) öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; İşletme (\bar{X} =61.54), İktisat

(\bar{X} =60.95), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği (\bar{X} =60.30), BÖTE (\bar{X} =60.40) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; TDE (\bar{X} =62.59) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalaması, Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00), Bitki Koruma (\bar{X} =56.76), Tarla Bitkileri (\bar{X} =56.30) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; Türkçe Öğretmenliği (\bar{X} =63.56) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00), Bitki Koruma (\bar{X} =56.76), Tarla Bitkileri (\bar{X} =56.30), Maliye (\bar{X} =57.86) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (\bar{X} =62.02) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00), Tarla Bitkileri (\bar{X} =56.30) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; PDR bölümünde (\bar{X} =66.52) öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, Maliye (\bar{X} =57.86), Kimya (\bar{X} =58.73), Biyoloji (\bar{X} =58.89), Tarım Ekonomisi (\bar{X} =55.00), Bahçe Bitkileri (\bar{X} =57.67), Bitki Koruma (\bar{X} =56.76), Tarla Bitkileri (\bar{X} =56.30), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği (\bar{X} =60.30) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.8 ve 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.8. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
1.Sınıf	464	61.12	8.03
2.Sınıf	172	59.96	9.14
3.Sınıf	295	59.73	8.43
4.Sınıf	222	59.64	7.78
Toplam	1153	60.31	8.28

Tablo 4.8'de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre birinci sınıf için (\bar{X} =61.12), ikinci sınıf için (\bar{X} =59.96), üçüncü sınıf için (\bar{X} =59.73), dördüncü sınıf için (\bar{X} =59.64) bulunmuştur.

Tablo 4.9. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>
Gruplar arası	528.462	3	176.154	2.581	.052
Grup içi	78424.464	1149	68.255		
Toplam	78952.926	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.9'da üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(3-1149) = 2.581, p < .05$].

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.10 ve 4.11'de sunulmuştur.

Tablo 4.10. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Kardeş Sayıları	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
0 kardeş	31	62,06	8,19
1 kardeş	220	60,11	8,25
2 kardeş	316	60,27	8,34
3 kardeş	260	59,99	7,95
4 kardeş	121	59,74	7,55
5 kardeş	77	59,70	7,78
6 kardeş	58	60,41	9,73
7 kardeş	70	63,00	9,50
Toplam	1153	60,31	8,28

Tablo 4.10’da üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları kardeş sayılarına göre 0 kardeşi olanlar için (\bar{X} =62.06), bir kardeşi olanlar için (\bar{X} =60.11), iki kardeşi olanlar için (\bar{X} =60.27), üç kardeşi olanlar için (\bar{X} =59.99), dört kardeşi olanlar için (\bar{X} =59.74), beş kardeşi olanlar için (\bar{X} =59.70), altı kardeşi olanlar için (\bar{X} =60.41), yedi kardeşi olanlar için (\bar{X} =63.00) olarak bulunmuştur.

Tablo 4.11. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	p
Gruplar Arası	705,060	7	100,723	1,474	,173
Grup İçi	78247,866	1145	68,339		
Toplam	78952,926	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.11’ de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(7-1145) = 1.474, p < .05$].

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.12 ve 4.13’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Okur-Yazar Değil	119	62,42	9,14
Okur-Yazar	84	60,14	8,12
İlkokul	599	60,39	8,23
Ortaokul	153	59,40	8,01
Lise	140	59,85	8,03
Üniversite	54	58,46	7,68
Yüksek Lisans	1	64,00	.
Doktora	3	64,00	13,23
Toplam	1153	60,31	8,28

Tablo 4.12’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları annelerinin eğitim düzeylerine göre anneleri okur-yazar olmayanlar için ($\bar{X} = 62.42$), annesi okur-yazar olanlar için ($\bar{X} = 60.14$), annesi ilkokul mezunu olanlar için ($\bar{X} = 60.39$), annesi ortaokul mezunu olanlar için ($\bar{X} = 59.40$), annesi lise mezunu olanlar için ($\bar{X} = 59.85$), annesi üniversite mezunu olanlar için ($\bar{X} = 58.46$), annesi yüksek lisans mezunu olanlar için ($\bar{X} = 64.00$), annesi doktora mezunu olanlar için ($\bar{X} = 64.00$) bulunmuştur.

Tablo 4.13. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin		Ortalama		F	p
	Toplamı	sd	Farkları			
Gruplar Arası	876,558	5	175,312	2,580	,025	
Grup İçi	77671,600	1143	67,954			
Toplam	78548,158	1148				

$p < 0.05$

Tablo 4.13’te üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(5-1143) = 2.580, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Annesi yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim görmüş olan katılımcılar anova analizinin

yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir. Buna göre yapılan analiz sonucunda anneleri okur-yazar olmayan ($\bar{X} = 62.42$) öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, anneleri ortaokul ($\bar{X} = 59.40$) ve üniversite ($\bar{X} = 58.46$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin babalarının eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.14 ve 4.15’de sunulmuştur.

Tablo 4.14. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Okur-Yazar Değil	22	63,55	10,97
Okur-Yazar	33	61,55	6,88
İlkokul	442	60,43	8,30
Ortaokul	196	59,67	7,59
Lise	271	60,87	8,46
Üniversite	176	59,22	8,47
Yüksek Lisans	9	60,67	9,25
Doktora	4	57,75	4,27
Toplam	1153	60,31	8,28

Tablo 4.14’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları babalarının eğitim düzeylerine göre babası okur-yazar olmayanlar için ($\bar{X} = 63.55$), babası okur-yazar olanlar için ($\bar{X} = 61.55$), babası ilkokul mezunu olanlar için ($\bar{X} = 60.43$), babası ortaokul mezunu olanlar için ($\bar{X} = 59.67$), babası lise mezunu olanlar için ($\bar{X} = 60.87$) babası üniversite mezunu olanlar için ($\bar{X} = 59.22$), babası yüksek lisans mezunu olanlar için ($\bar{X} = 60.67$), babası doktora mezunu olanlar için ($\bar{X} = 57.75$) bulunmuştur.

Tablo 4.15. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin	sd	Ortalama	F	P
	Toplamı		Farkları		
Gruplar Arası	663,963	5	132,793	1,942	,085
Grup İçi	77522,865	1134	68,362		
Toplam	78186,828	1139			

$p < 0.05$

Tablo 4.15’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(5-1134) = 1.942, p < .05$]. Babası yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim görmüş olan katılımcılar anova analizinin yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin aylık gelir düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.16 ve 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.16. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	n	\bar{X}	Ss
500 ve altı	56	61,57	7,48
501-1000	371	60,44	8,17
1001-1500	179	60,53	8,06
1501-2000	209	60,85	8,66
2001-2500	78	58,95	8,14
2501-3000	74	57,82	7,46
3001 ve üzeri	56	61,14	9,57
Toplam	1023	60,34	8,27

Tablo 4.16’da üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları gelir düzeylerine göre; geliri 500 ve altı olanlar için ($\bar{X} = 61.57$), geliri 501-1000 TL olanlar için ($\bar{X} = 60.44$), geliri 1001-1500 TL olanlar için ($\bar{X} = 60.53$), geliri 1501-2000 TL olanlar için ($\bar{X} = 60.85$), geliri 2001-2500 TL olanlar için

(\bar{X} =58.95), geliri 2501-3000 TL olanlar için (\bar{X} =57.82), geliri 3001 TL ve üzeri olanlar için (\bar{X} =61.14) bulunmuştur.

Tablo 4.17. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	p
Gruplar Arası	803,791	6	133,965	1,968	,068
Grup İçi	69178,205	1016	68,089		
Toplam	69981,996	1022			

p<0.05

Tablo 4.17’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [F(6-1016) = 1.968, p<.05].

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeylerinin politik görüşlerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.18 ve 4.19’da sunulmuştur.

Tablo 4.18. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	n	\bar{X}	ss
Merkez Sağ	108	60,63	7,94
Liberal	94	63,83	8,83
Muhafazakâr	190	60,72	7,49
Aşırı Sağ	14	58,29	8,66
Milliyetçi	448	58,32	7,94
Komünist	4	54,50	3,11
Sosyalist	13	71,77	10,12
Kemalist sosyalist	15	60,13	9,01
Sol	28	67,50	10,83
Bağımsız	5	62,80	12,52
Sosyal Demokrat	5	65,80	4,66
Toplam	924	60,19	8,49

Tablo 4.18’de üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları politik görüşlerine göre; merkez sağ olanlar için ($\bar{X} = 60.63$), liberal olanlar için ($\bar{X} = 63.83$), muhafazakâr olanlar için ($\bar{X} = 60.72$), aşırı sağ olanlar için ($\bar{X} = 58.29$), milliyetçi olanlar için ($\bar{X} = 58.32$), komünist olanlar için ($\bar{X} = 54.50$), sosyalist olanlar için ($\bar{X} = 71.77$), kemalist sosyalist olanlar için ($\bar{X} = 60.13$), sol olanlar için ($\bar{X} = 67.50$), bağımsız olanlar için ($\bar{X} = 62.80$), sosyal demokrat olanlar için ($\bar{X} = 65.80$) bulunmuştur.

Tablo 4.19. Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	6181,044	7	883,006	13,439	,000
Grup içi	59265,567	902	65,705		
Toplam	65446,611	909			

$p < 0.05$

Tablo 4.19’da üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları arasında politik görüşlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(7-902) = 13.439, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Politik görüşünü Komünist, Bağımsız ve Sosyal Demokrat olarak belirten katılımcılar anova analizinin yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir. Buna göre yapılan analiz sonucunda politik görüşü liberal olan ($\bar{X} = 63.83$) öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, politik görüşü muhafazakâr ($\bar{X} = 60.72$) ve milliyetçi ($\bar{X} = 58.32$) olan öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; politik görüşü muhafazakâr olan ($\bar{X} = 60.72$) öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan

ortalamları, politik görüşü milliyetçi ($\bar{X}=58.32$) olan öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; politik görüşü sol olan ($\bar{X}=67.50$) öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, politik görüşü merkez sağ ($\bar{X}=60.63$), muhafazakâr ($\bar{X}=60.72$), aşırı sağ ($\bar{X}=58.29$), milliyetçi ($\bar{X}=58.32$) olan öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından; politik görüşü sosyalist olan ($\bar{X}=71.77$) öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamaları, politik görüşü merkez sağ ($\bar{X}=60.63$), liberal ($\bar{X}=63.83$) muhafazakâr ($\bar{X}=60.72$), aşırı sağ ($\bar{X}=58.29$), milliyetçi ($\bar{X}=58.32$), Kemalist Sosyalist ($\bar{X}=60.13$) olan öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite Öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan *t*-testi analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.20. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Farklaşmasına İlişkin t Testi Analizi

Cinsiyet	<i>n</i>	\bar{X}	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	439	242.54	30.70	-7.039	.000
Kadın	714	253.96	24.00		

$p < 0.05$

Tablo 4.20’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları cinsiyetlerine göre erkeklerin aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 242.54$) ve kadınların aritmetik ortalaması ($\bar{X} = 253.96$) olarak bulunmuştur. Kadın ve erkeklerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı *t* testi ile kontrol edildiğinde ($t = -7.039$) kadınların ahlaki olgunluk düzeyleri, erkeklerin ahlaki olgunluk düzeylerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.21 ve 4.22’de sunulmuştur.

Tablo 4.21. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Yaşlarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
17-20	556	252.36	25.98
21-24	568	247.36	28.02
25 ve üzeri	29	241.14	32.72
Toplam	1153	249.61	27.30

Tablo 4.21 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları yaşlarına göre 17-20 yaş için ($\bar{X} = 252.36$), 21-24 yaş için ($\bar{X} = 247.36$), 25 ve üzeri yaş için ($\bar{X} = 241.14$) bulunmuştur.

Tablo 4.22. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	<i>sd</i>	Ortalama Farkları	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	9147,530	2	4573,765	6,190	,002
Grup İçi	849711,950	1150	738,880		
Toplam	858859,480	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.22’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(2-1150) = 6.190, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda 17-20 yaşındaki ($\bar{X} = 252.36$) öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, 21-24 yaşındaki ($\bar{X} = 247.36$) öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin öğrenim gördükleri fakültelerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.23 ve 4.24’de sunulmuştur.

Tablo 4.23. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	n	\bar{X}	ss
Eğitim	404	255,38	18,68
Fen Edebiyat	290	253,69	22,69
İİB	259	254,56	27,61
Ziraat	200	225,65	34,24
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.23’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları öğrenim gördükleri fakülterine göre Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler için ($\bar{X} = 255.38$), Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler için ($\bar{X} = 253.69$), İİB Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler için ($\bar{X} = 254.56$), Ziraat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler için ($\bar{X} = 225.65$) bulunmuştur.

Tablo 4.24. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Fakültelerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	139431,400	3	46477,133	74,229	,000
Grup içi	719428,080	1149	626,134		
Toplam	858859,480	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.24’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında öğrenim gördükleri fakültelerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(3-1149) = 74.229, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda Eğitim Fakültesinde öğrenim gören ($\bar{X} = 255.38$), Fen

Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören ($\bar{X} = 253.69$), İİB Fakültesinde öğrenim gören ($\bar{X} = 254.56$) öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, Ziraat Fakültesinde ($\bar{X} = 225.65$) öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.25 ve 4.26'da yapılmıştır.

Tablo 4.25. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Kamu Yönetimi	71	262,38	23,30
Maliye	70	256,41	24,56
İktisat	64	245,28	31,95
İşletme	54	252,89	28,32
Kimya	90	246,17	23,10
Tarih	68	257,65	24,43
Biyoloji	66	255,21	19,19
TDE	66	258,35	21,33
Toprak Bilimi	9	213,67	24,81
Tarım Ekonomisi	44	237,89	35,49
Bahçe Bitkileri	46	226,46	37,60
Bitki Koruma	37	211,92	27,29
Biyosistem	18	232,33	38,13
Tarla Bitkileri	46	223,91	31,02
PDR	27	248,96	17,84
Fen ve Teknoloji Öğretmenliği	110	254,27	19,70
Resim Öğretmenliği	17	250,88	16,37
BÖTE	89	250,94	19,05
Türkçe Öğretmenliği	43	260,67	16,40
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	118	259,93	17,42
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.25’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları öğrenim gördükleri bölümlere göre Kamu Yönetimi bölümü için (\bar{X} =262.38), Maliye bölümü için (\bar{X} =256.41), İktisat bölümü için (\bar{X} =245.28), İşletme bölümü için (\bar{X} =252.89), Kimya bölümü için (\bar{X} =246.17), Tarih bölümü için (\bar{X} =257.65), Biyoloji bölümü için (\bar{X} =255.21), TDE bölümü için (\bar{X} =258.35), Toprak Bilimi bölümü için (\bar{X} =213.67), Tarım Ekonomisi bölümü için (\bar{X} =237.89), Bahçe Bitkileri bölümü için (\bar{X} =226.46), Bitki Koruma bölümü için (\bar{X} =211.92), Biyosistem bölümü için (\bar{X} =232.33), Tarla Bitkileri bölümü için (\bar{X} =223.91), PDR bölümü için (\bar{X} =248.96), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =254.27), Resim Öğretmenliği (\bar{X} = 250.88), BÖTE bölümü için (\bar{X} =250.94), Türkçe Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =260.67), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü için (\bar{X} =259.93) bulunmuştur.

Tablo 4.26.Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	180241,028	19	9486,370	15,838	,000
Grup içi	678618,452	1133	598,957		
Toplam	858859,480	1152			

p<0.05

Tablo 4.26’da üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [F(19-1133) = 15.838, p<.05].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda Kamu Yönetimi (\bar{X} =262,38) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (\bar{X} =259.93) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam

puan ortaları, İktisat ($\bar{X}=245.28$), Kimya ($\bar{X}=246.17$), Toprak Bilimi ($\bar{X}=213.67$), Tarım Ekonomisi ($\bar{X}=237.89$), Bahçe Bitkileri ($\bar{X}=226.46$), Bitki Koruma ($\bar{X}=211.92$), Biyosistem ($\bar{X}=232.33$), Tarla Bitkileri ($\bar{X}=223.91$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından; Maliye ($\bar{X}=256.41$), Tarih ($\bar{X}=257.65$), TDE ($\bar{X}=258.35$), Türkçe Öğretmenliği ($\bar{X}=260.67$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, Toprak Bilimi ($\bar{X}=213.67$), Tarım Ekonomisi ($\bar{X}=237.89$), Bahçe Bitkileri ($\bar{X}=226.46$), Bitki Koruma ($\bar{X}=211.92$), Biyosistem ($\bar{X}=232.33$), Tarla Bitkileri ($\bar{X}=223.91$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından; İktisat ($\bar{X}=245.28$), PDR ($\bar{X}=248.96$), BÖTE ($\bar{X}=250.94$), İşletme ($\bar{X}=252.89$), Kimya ($\bar{X}=246.17$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, Toprak Bilimi ($\bar{X}=213.67$), Bahçe Bitkileri ($\bar{X}=226.46$), Bitki Koruma ($\bar{X}=211.92$) ve Tarla Bitkileri ($\bar{X}=223.91$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından; Biyoloji ($\bar{X}=255.21$), Fen ve Teknoloji Öğretmenliği ($\bar{X}=254.27$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, Toprak Bilimi ($\bar{X}=213.67$), Bahçe Bitkileri ($\bar{X}=226.46$), Bitki Koruma ($\bar{X}=211.92$), Tarla Bitkileri ($\bar{X}=223.91$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından; Resim Öğretmenliği ($\bar{X}=250.88$) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, Toprak Bilimi ($\bar{X}=213.67$), Bitki Koruma ($\bar{X}=211.92$), Tarla Bitkileri ($\bar{X}=223.91$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi

toplam puan ortalamalarından; Tarım Ekonomisi ($\bar{X} = 237.89$) bölümünde öğrenim gören öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, Bitki Koruma ($\bar{X} = 211.92$) bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.27 ve 4.28’de verilmiştir.

Tablo 4.27. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
1.Sınıf	464	254,10	26,47
2.Sınıf	172	248,10	28,84
3.Sınıf	295	243,98	28,54
4.Sınıf	222	248,90	24,58
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.27’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre birinci sınıf için ($\bar{X} = 254.10$), ikinci sınıf için ($\bar{X} = 248.10$), üçüncü sınıf için ($\bar{X} = 243.98$), dördüncü sınıf için ($\bar{X} = 248.90$) bulunmuştur.

Tablo 4.28. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	<i>p</i>
Gruplar arası	19208,225	3	6402,742	8,762	,000
Grup içi	839651,255	1149	730,767		
Toplam	858859,480	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.28’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(3-1149) = 8.762, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda birinci sınıfta ($\bar{X} = 254.10$) öğrenim gören öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, üçüncü sınıfta ($\bar{X} = 243.98$) öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.29 ve 4.30'da sunulmuştur.

Tablo 4.29. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Kardeş Sayıları	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
0 kardeş	31	249,94	27,86
1 kardeş	220	249,17	26,87
2 kardeş	316	245,58	28,50
3 kardeş	260	250,08	27,13
4 kardeş	121	252,50	23,88
5 kardeş	77	255,67	25,71
6 kardeş	58	248,52	32,95
7 kardeş	70	256,60	23,43
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.29'da üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları kardeş sayılarına göre 0 kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 249.94$), bir kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 249.17$), iki kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 245.58$), üç kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 250.08$), dört kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 252.50$), beş kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 255.67$), altı kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 248.52$), yedi kardeşi olanlar için ($\bar{X} = 256.60$) bulunmuştur.

Tablo 4.30. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	p
Gruplar Arası	12572,934	7	1796,133	2,430	,018
Grup İçi	846286,546	1145	739,115		
Toplam	858859,480	1152			

$p < 0.05$

Tablo 4.30’da üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puanları arasında kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(7-1145) = 2.430$, $p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda yedi kardeşi olanların ($\bar{X} = 256.60$) ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, iki kardeşi olan ($\bar{X} = 245.58$) öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.31 ve 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.31. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	n	\bar{X}	ss
Okur-Yazar Değil	119	260,07	23,40
Okur-Yazar	84	248,61	27,39
İlkokul	599	252,87	24,71
Ortaokul	153	246,23	27,21
Lise	140	241,89	29,96
Üniversite	54	223,72	33,53
Yüksek Lisans	1	228,00	.
Doktora	3	219,00	20,88
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.31’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk toplam puan ortalamaları annelerinin eğitim düzeylerine göre annesi okur-yazar olmayanlar için ($\bar{X} = 260.07$),

annesini okur-yazar olanlar için ($\bar{X} = 248.61$), annesi ilköğretim mezunu olanlar için ($\bar{X} = 252.87$), annesi ortaokul mezunu olanlar için ($\bar{X} = 246.23$), annesi lise mezunu olanlar için ($\bar{X} = 241.89$) annesi üniversite mezunu olanlar için ($\bar{X} = 223.72$), annesi yüksek lisans mezunu olanlar için ($\bar{X} = 228.00$), annesi doktora mezunu olanlar için ($\bar{X} = 219.00$) bulunmuştur.

Tablo 4.32. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	p
Gruplar Arası	65727,086	5	13145,417	19,044	,000
Grup İçi	788970,561	1143	690,263		
Toplam	854697,647	1148			

$p < 0.05$

Tablo 4.32’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(5-1143) = 19.044, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Annesini yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim görmüş olan katılımcılar anova analizinin yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir. Buna göre yapılan analiz sonucunda anneleri okur-yazar olmayan ($\bar{X} = 260.07$) öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, anneleri okur-yazar olanlar ($\bar{X} = 248.61$), ortaokul ($\bar{X} = 246.23$), lise ($\bar{X} = 241.89$) ve üniversite ($\bar{X} = 223.72$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Anneleri ilköğretim ($\bar{X} = 252.87$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, anneleri lise ($\bar{X} = 241.89$) ve üniversite ($\bar{X} = 223.72$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde

yüksek olduğu gözlenmiştir. Anneleri okur-yazar olan ($\bar{X}=248.61$), ortaokul ($\bar{X}=246.23$) ve lise ($\bar{X}=241.89$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, anneleri üniversite ($\bar{X}=223.72$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin babalarının eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler 4.33 ve 4.34’de verilmiştir.

Tablo 4.33. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Okur-Yazar Değil	22	247,59	35,59
Okur-Yazar	33	249,24	23,30
İlkokul	442	254,75	23,72
Ortaokul	196	252,89	21,76
Lise	271	246,42	29,73
Üniversite	176	239,99	31,83
Yüksek Lisans	9	231,44	40,84
Doktora	4	216,50	39,95
Toplam	1153	249,61	27,30

Tablo 4.33’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları babalarının eğitim düzeylerine göre babası okur-yazar olmayanlar için ($\bar{X}=247.59$), babası okur yazar olanlar için ($\bar{X}=249.24$), babası ilkokul mezunu olanlar için ($\bar{X}=254.75$), babası ortaokul mezunu olanlar için ($\bar{X}=252.89$), babası lise mezunu olanlar için ($\bar{X}=246.42$) babası üniversite mezunu olanlar için ($\bar{X}=239.99$), babası yüksek lisans mezunu olanlar için ($\bar{X}=231.44$), babası doktora mezunu olanlar için ($\bar{X}=216.50$) bulunmuştur.

Tablo 4.34. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	sd	Ortalama Farkları	F	p
Gruplar Arası	32829,647	5	6565,929	9,302	,000
Grup İçi	800464,910	1134	705,877		
Toplam	833294,557	1139			

p<0.05

Tablo 4.34’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [F(5-1134) = 9.302, $p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Babası yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim görmüş olan katılımcılar anova analizinin yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir. Buna göre yapılan analiz sonucunda babaları ilkokul ($\bar{X} = 254.75$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, babaları lise ($\bar{X} = 246.42$) ve üniversite ($\bar{X} = 239.99$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Babaları ortaokul ($\bar{X} = 252.89$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, babaları üniversite ($\bar{X} = 239.99$) düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin aylık gelir düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.35 ve 4.36’da yapılmıştır.

Tablo 4.35. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
500 ve altı	56	255,30	25,31
501-1000	371	255,89	21,90
1001-1500	179	250,14	24,85
1501-2000	209	246,12	28,65
2001-2500	78	242,35	29,71
2501-3000	74	233,96	35,89
3001 ve üzeri	56	236,43	34,65
Toplam	1023	249,17	27,49

Tablo 4.35’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları gelir düzeylerine göre geliri 500 ve altı olanlar için (\bar{X} =255.30), 501-1000 TL olanlar için (\bar{X} =255.89), 1001-1500 TL olanlar için (\bar{X} =250.14), 1501-2000 TL olanlar için (\bar{X} =246.12), 2001-2500 TL olanlar için (\bar{X} =242.35), 2501-3000 TL olanlar için (\bar{X} =233.96), 3001 TL ve üzeri olanlar için (\bar{X} =236.43) bulunmuştur.

Tablo 4.36. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Gelir Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin Toplamı	<i>sd</i>	Ortalama Farkları	<i>F</i>	<i>p</i>
Gruplar Arası	50808,892	6	8468,149	11,924	,000
Grup İçi	721522,829	1016	710,160		
Toplam	772331,720	1022			

$p < 0.05$

Tablo 4.36’da üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(6-1016) = 11.924, p < .05$].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre yapılan analiz sonucunda geliri 500 ve altı olanlar (\bar{X} =255.30) ve geliri 1001-1500 TL (\bar{X} =250.14) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, geliri

2501-3000 TL ($\bar{X}=233.96$), 3001 TL ve üzeri ($\bar{X}=236.43$) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Geliri 501-1000 TL ($\bar{X}=255.89$) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalaması, geliri 1501-2000 TL ($\bar{X}=246.12$), 2001-2500 TL ($\bar{X}=242.35$), 2501-3000 TL ($\bar{X}=233.96$), 3001 TL ve üzeri ($\bar{X}=236.43$) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Geliri 1501-2000 TL olan ($\bar{X}=246.12$) öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarının, geliri 2501-3000 TL ($\bar{X}=233.96$) olan öğrencilerden ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin politik görüşlerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan analizler tablo 4.37 ve 4.38’de sunulmuştur.

Tablo 4.37. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Özellikler	<i>n</i>	\bar{X}	<i>ss</i>
Merkez Sağ	108	254,39	24,84
Liberal	94	247,78	28,42
Muhafazakâr	190	253,74	27,61
Aşırı Sağ	14	227,21	31,46
Milliyetçi	448	244,10	29,10
Komünist	4	240,00	19,92
Sosyalist	13	249,23	16,13
Kemalist sosyalist	15	258,53	25,36
Sol	28	249,39	20,12
Bağımsız	5	272,40	20,89
Sosyal Demokrat	5	220,80	29,43
Toplam	924	247,88	28,28

Tablo 4.37’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları politik görüşlerine göre merkez sağ için ($\bar{X} = 254.39$), liberal için ($\bar{X} = 247.78$), muhafazakâr için ($\bar{X} = 253.74$), aşırı sağ için ($\bar{X} = 227.21$), milliyetçi için ($\bar{X} = 244.10$), komünist için ($\bar{X} = 240.00$), Sosyalist için ($\bar{X} = 249.23$), kemalist sosyalist için ($\bar{X} = 258.53$), sol için ($\bar{X} = 249.39$), bağımsız için ($\bar{X} = 272.40$), sosyal demokrat için ($\bar{X} = 220.80$) bulunmuştur.

Tablo 4.38. Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Politik Görüşlerine Göre Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

	Karelerin	sd	Kareler	F	p
	Toplamı		Ortalaması		
Gruplar arası	25260,839	7	3608,691	4,652	,000
Grup içi	699742,374	902	775,768		
Toplam	725003,213	909			

p<0.05

Tablo 4.38’de üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları arasında politik görüşlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur [F(7-902) = 4.652, p<.05].

Farklılığın kaynağını belirlemek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Politik görüşünü Komünist, Bağımsız ve Sosyla Demokrat olarak belirten katılımcılar anova analizinin yapılabilmesi için gerekli olan katılımcı sayısını karşılamadığı için bu analize dahil edilmemiştir. Buna göre yapılan analiz sonucunda politik görüşü merkez sağ ($\bar{X} = 254.39$) ve muhafazakâr ($\bar{X} = 253.74$) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, politik görüşü aşırı sağ ($\bar{X} = 227.21$), milliyetçi ($\bar{X} = 244.10$) olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Kültürlerarası tolerans ve ahlaki olgunluk düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonucu tablo 4.39’da verilmiştir.

Tablo 4.39. Ahlaki Olgunluk Düzeyi İle Kültürlerarası Tolerans Düzeyi Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi

	<i>r</i>	<i>P</i>	<i>n</i>
Ahlaki Olgunluk - Kültürlerarası Tolerans	.241(**)	.000	1153

** $p < 0.01$

Kültürlerarası Tolerans ve Ahlaki Olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda, pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0.241$; $p = 0.000$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyi, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçlamıştır.

Bu araştırmada, kültürlerarası tolerans düzeyi ile ahlaki olgunluk düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde ilgili alan yazında da farklı kültür, uygulama ve pratiklere sahip birey ya da gruplara toleranslı davranma ahlaki bir davranış olarak değerlendirilmiş ve toleranslı olmak erdemli olmanın bir göstergesi olarak değer görmüştür (Walzer, 1995). Bu yolla ahlaki olgunluk düzeyi ile kültürlerarası tolerans düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin tespit edilmesi ilgili alan yazını doğrular bir nitelik taşımaktadır.

Bu araştırmada, katılımcıların kültürlerarası tolerans düzeylerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulunmuştur. İlgili alan yazında kadınların kültürlerarası tolerans düzeylerinin erkeklerin kültürlerarası tolerans düzeylerine oranla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (Agafonow, 2007). Ayrıca kültürlerarası tolerans düzeyi ile bireylerin yaşı arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmektedir (Gieling, & diğ. 2010; Witenberg, 2007). Alan yazında kültürlerarası tolerans düzeyi ile eğitim düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Moore ve diğ. 2006). Bununla birlikte kültürlerarası tolerans düzeyinin sınıf düzeyi ve kardeş sayısına göre farklılık

göstermesiyle ilgili alan yazında benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. İlgili alan yazında alt kültürel bölgelerde yaşayan insanların tolerans düzeyi üst kültürel bölgelerde yaşayan insanların kültürlerarası tolerans düzeyine oranla daha düşük bulunmuştur (Moore ve diğ. 2006). Ancak bu araştırmada bu yönde herhangi bir bulgu elde edilmemiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyinin öğrenim gördükleri fakülteye göre, Eğitim Fakültesinde, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde ve Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyi, Ziraat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitim Fakültesinde pedagojik formasyonun eğitim boyunca verilmesi, Fen Edebiyat Fakültesinden mezun olanlarında pedagojik formasyonla öğretmen olabilmeleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi eğitim içeriğinin yönetim, adalet ve insan ilişkileri konusunda yoğunlaşmasının, Ziraat Fakültesi eğitim içeriğinin genellikle bitki yetiştirme, bitki koruma, tarım yöntemleri ve toprakla ilgili olmasının bireylerin kültürlerarası tolerans düzeyinde etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyi öğrenim gördükleri bölümlere göre Kamu Yönetimi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Türkçe Öğretmenliği, İşletme, İktisat, Türk Dili ve Edebiyatı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin kültürlerarası tolerans düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Genel olarak eğitim fakültesi bölümlerinden Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Türkçe Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programlarında eğitim gören bireyler eğitimleri boyunca pedagojik formasyon almaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı

okullarda staj görmeleri, okullarda karşılaşılan öğrenci profillerinin birbirinden farklı olması bu yolla çeşitliliğe tanık olmaları, Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümlerinde eğitim gören bireylerin Psikolojik danışma ilke ve teknikleri, psikolojik danışma kuramları derslerini almaları ve danışmanlık uygulamalarında farklı kültürel yapılarda danışanlarla karşılaşmaları kültürlerarası tolerans düzeylerinde etkili olduğu düşünülmektedir. İlgili alan yazında Agafonow (2007) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmasında öğretmen adaylarının sosyal toleransının politik toleranslarına göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kamu Yönetimi, İktisat ve İşletme bölümlerinde öğrenim gören bireylerin kültürlerarası tolerans düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olmasının insan ilişkileri, adalet, yönetsel görevler ile ilgili eğitim içeriğiyle yetiştirilmelerinin etkili olabileceği değerlendirilmektedir. İlgili alan yazında Witenberg (2007) adalet, empati ve özgürlüğün kültürlerarası toleransı anlamlı düzeyde desteklediğini bulmuştur.

Katılımcıların kültürlerarası tolerans düzeyi anne öğrenim düzeyine göre, annesi okur-yazar olmayanların annesi ortaokul ve üniversite mezunu olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca kültürlerarası tolerans düzeyi baba öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır. İlgili alan yazında eğitim düzeyi ile kültürlerarası tolerans arasında pozitif bir ilişki bulunurken (Moore ve diğ. 2006), bu çalışmada anne eğitim düzeyi açısından tam tersi bulgular elde edilmiştir.

Katılımcıların kültürlerarası tolerans düzeyi politik görüşe göre liberal, sosyalist ve sol görüşe sahip olanların diğer politik görüşlere sahip olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alan yazında kültürlerarası tolerans düzeyinin politik görüşe göre farklılık göstermesine dair herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu araştırmada, ahlaki olgunluk düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Kadınların ahlaki olgunluk düzeyinin, erkeklerin ahlaki olgunluk düzeyinden yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alan yazında da kadınların ahlaki olgunluk düzeyinin erkeklerin ahlaki olgunluk düzeyine oranla daha yüksek olduğu çalışmalar yer almaktadır (ırak, 2006; ifti, 2001; Kaya, 1993; Kaya & Aydın, 2011; Saylağ, 2001; şengün, 2008). Kulaksızıoğlu (1998) ‘‘erkeklerle oranla kadınların daha özgeci ve duyarlı ve toplumun kurallarına daha bağlı olduklarını’’ değerlendirmiştir (s.45). şengün (2008)’e göre ‘‘kadın ve erkeklerin ahlaki olgunluk farklılığı sosyo-kültürel etkiler ve psiko-sosyal yaşantılar sonucu sonradan kazanılan cinsiyet rolleri özelliklerinden kaynaklanmaktadır’’ (2008, s.126).

Ahlaki olgunluk düzeyinin yaşlara göre 17-20 yaşında olanların 21-24 yaşlarında olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. şengün (2008) ve Acuner (2004) yaptığı çalışmasında yaş ile ahlaki olgunluk arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Öte yandan Kohlberg (1969) yaş ile ahlaki olgunluk arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ve yaş ilerledikçe ahlaki olgunluk düzeyinin de yükseldiğini belirtmiştir (Akt. şengün, 2008). Ancak bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre yaş ile ahlaki olgunluk arasında negatif bir ilişki olduğu, ahlaki olgunluğun sadece yaş ile orantılı olmadığı ve bu araştırmaya katılanların yaşlarının birbirine yakın olmasını bu sonuçları doğurduğu değerlendirilebilir. Yaş farkının daha fazla olduğu bireylerde bu sonuçlar daha farklı çıkabileceği değerlendirilmektedir.

Üniversite ğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi öğrenim grdkleri fakülteye göre incelendiğinde, Eğitim Fakültesinde, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde ve Fen Edebiyat Fakültesinde ğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi toplam puan ortalamaları, Ziraat Fakültesinde ğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi

toplam puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, eğitim ve pedagojik formasyonla ilgili eğitimi öğrenim hayatları boyunca almaları, Fen Edebiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin mezun olanların da pedagojik formasyon eğitimiyle öğretmen olabilmeleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin aldıkları eğitimde adalet ve insan ilişkileri ile ilişkili olmasının ahlaki olgunluk düzeylerini olumlu yönde etkilediği değerlendirilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin Ahlaki olgunluk düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlerine göre Kamu Yönetimi, İşletme, Maliye, İktisat, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, Bilgisayar Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği, Resim Öğretmenliği, Biyoloji, Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı ve Kimya bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alan yazında Şengün (2008), Kaya ve Aydın (2011) araştırmalarında ilahiyat fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Ancak bu araştırmada Eğitim Fakültesinde, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde ve Fen Edebiyat Fakültesinde bulunan bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin, genel olarak Ziraat Fakültesinde bulunan bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinden anlamlı düzeyde ve pozitif yönde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Öğrenim görülen fakültenin ders içeriklerinin ahlaki olgunluk düzeyinde etkili olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin sınıf düzeyine göre birinci sınıfta okuyan bireylerin ahlaki olgunluk düzeyi, üçüncü sınıfta okuyan bireylerin ahlaki olgunluk düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. İlgili alan yazında, Kaya (1993) sınıf düzeyi ile ahlaki yargı arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuştur. Öte yandan, ahlaki olgunluk düzeyi ile sınıf düzeyi arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı araştırmalar bulunmaktadır (Acuner, 2004; Çırak, 2006; Şengün, 2008). Bu araştırmanın bulgularına benzer olarak Kaya ve Aydın (2011) ahlaki olgunluk ile sınıf düzeyi arasında negatif bir ilişkinin olduğunu bulmuşlardır ve “üniversite eğitiminin öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinde etkili olabileceğini” belirtmişlerdir (Kaya & Aydın, 2010, s.30).

Ahlaki olgunluk düzeyinin kardeş sayısına göre, yedi kardeşi olanların iki kardeşi olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında kalabalık aile yapılarında paylaşımın daha fazla olduğu, bireylerin psiko-sosyal gelişime olumlu yönde katkıda bulunduğu ve dolayısıyla ahlaki olgunluk düzeyinin olumlu yönde etkilendiği söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyinin anne öğrenim düzeyine göre incelendiğinde, annesi okur-yazar olmayanların ahlaki olgunluk düzeyi, annesi okur-yazar olan, annesi ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinden, annesi ilkokul mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyi, annesi lise ve üniversite mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyinden, annesi okur-yazar olan, annesi ortaokul ve lise mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyleri annesi üniversite mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ahlaki olgunluk düzeyi baba öğrenim düzeyine göre incelendiğinde babası ilkokul mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyi, babası lise ve üniversite mezunu olanların

ahlaki olgunluk düzeyinden, babası ortaokul mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyi, babası üniversite mezunu olanların ahlaki olgunluk düzeyinden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alan yazında Şengün (2008) anne eğitim düzeyi artıkça ahlaki olgunluk düzeyinin düştüğünü bulmuştur ve baba eğitim düzeyinin ahlaki olgunluk düzeyini etkilemediğini bulmuştur. Saylağ (2001) yaptığı araştırmasında bireylerin anne-baba eğitim düzeyinin, ahlaki olgunluk düzeyini olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Bu araştırma için de benzer bulgular söz konusu olmuştur. Bu sonuçların ışığında anne-babanın ne kadar eğitilmiş bireyler oldukları değil, daha çok çocuklarına ahlaki değerler ile ilgili yüklemelerinin önemli olduğu söylenebilir.

Ahlaki olgunluk düzeyi gelir düzeyine göre incelendiğinde, gelir düzeyine düşük olanların lehine anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Kaya (1993) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların ahlaki yargılarının ekonomik düzeylerine göre herhangi bir farklılık göstermezken, Şengün (2008), Kaya ve Aydın (2011) yürüttükleri çalışmalarında katılımcıların gelir düzeylerine göre ahlaki olgunluk düzeylerinin farklılaştığını bulmuşlardır. Bu çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır ve gelir düzeyleri daha yüksek olanların ahlaki olgunluk düzeyi ile gelir düzeyi düşük olanların ahlaki olgunluk düzeyleri arasında, düşük gelire sahip olanların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gelir düzeyi yüksek olan bireyler maddi kaynaklarını kullanarak isteklerine daha kısa sürede ulaşabilmektedirler. Dolayısıyla istekleri erteleme, bekleme ve sabretme daha az olmaktadır. Ancak isteklerini karşılamak için maddi kaynakları yetersiz olan bireyler, maddi kaynaklarını güçlendirmesi gerekmektedir. Bunun için zamana ihtiyaç duyulabilmektedirler. Bu bekleme ve sabretme sürecinin ahlaki olgunluğa olumlu katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Ahlaki olgunluk düzeyi politik görüŖe göre incelendiğinde, merkez sağ ve muhafazakar görüŖe sahip olanların ahlaki olgunluk düzeyi, milliyetçi ve aşırı sağ görüŖe sahip olanların ahlaki olgunluk düzeylerinden anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuŖtur.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara dayalı olarak alanda çalışanlara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Alanda Çalışan Uzmanlara Yönelik Öneriler

1. Farklı kültürlere sahip danışanlarla danışma yapan psikolojik danışmanlar, alan uzmanları ve psikolojik danışmanlık eğitimi alanlar kültürel farklılıklara ve çeşitliliğe ne kadar toleranslı olduklarını belirlemek amacıyla bu ölçme aracını kullanılabılır. Bu yolla Rogers (2012)'in da belirttiği gibi, terapötik ilişkinin oluşturulabilmesi için koşulsuz kabulün ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemek ve olası olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak danışma yaşantısının tam verimli bir ortamda gerçekleşmesini sağlayabilir.

2. Okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilere yönelik kültürlerarası tolerans düzeyini belirleme çalışmaları yapılabilir, kültürlerarası tolerans düzeyini arttırmak için eğitim programı hazırlanmalı ve bu programlar yoluyla, kültürel farklılıkların kabul edilmesi sağlanabilir.

3. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen projelerde, öğretmen ve yöneticilere yönelik kültürlerarası tolerans konusunda hem teorik hem de uygulamayı içeren bilgilendirici çalışmalara yer verilmelidir.

4. Kültürlerarası tolerans konusunda hazırlanacak eğitim programlarının işe yararlığını tespit etmek amacıyla, kültürlerarası tolerans ölçeği kullanılabilir.

6.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmayla üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri ve araştırmaya katılanların öğrenim gördükleri fakülte, sınıf düzeyleri, bölüm, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aylık gelirleri ve politik görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır. Farklı yaş grubu veya eğitim kademelerinde bireylerin kültürlerarası tolerans düzeylerini tespit etmek amacıyla benzer bir çalışma değişik yaş grubu ve eğitim kademelerindeki bireylerle yapılabilir.

2. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kültürlerarası tolerans düzeyleri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki belirlenmiştir. Farklı çalışmalarda başka değişkenlerle kültürlerarası tolerans arasındaki ilişki incelenebilir.

3. Üniversite öğrencileriyle yapılan bu çalışma, yetişkinler ve farklı meslek gruplarıdaki farklılıkları ortaya koyması amacıyla, yetişkin gruplarıyla, farklı meslek gruplarıyla yapılabilir.

4. Orta Karadeniz bölgesinde yapılan bu çalışma, bölgesel ve kültürel farklılıkları ortaya koymak amacıyla Türkiye'nin farklı yerleşim bölgelerinde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. (1987). *Empatik Eğilim ve Ahlaki Yargı*, Psikoloji Dergisi, 6 (21); s.91-98.
- Acuner, Y. (2004). “*14-18 Yaş Arası Gençlerde Ahlaki Yargı Gelişimi ve Ahlak Eğitimi*” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Samsun.
- American Counseling Association. (1995), *Code of Ethics and Standards of Practice*, Alexandria, VA:Author.
- APA (2002). The 2002 Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct (2002). *American Psychologist*, 57(12). [ayrıca, www.apa.org/ethics]
- Agafonow, A. (2007). “*Examining Attitudes of Russian Educators toward Political, Social, and Moral Diversity*”. Unpublished doctoral dissertation, University at Albany, SUNY, Albany, NY.
- Aslan, Ö. (2001). *Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açıdan Analitik Bir Yaklaşım*. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Cilt:5, Sayı:2, s.357-380.
- Aydın, Ö. (2008). “*Sorumluluk Ve Yardımseverlik Odaklı Karakter Eğitimi Programının İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi*”, Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ayverdi, İ. (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. 3. Cilt, s.3178. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Bandura, A. (2000). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.

- Bandura, A. (2001). "Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective". Annual Review of Psychology. Vol.:52. pp.1-26.
- Batuhan, H. (1959). *Batıda Tolerans Fikrinin Gelişmesi*. İstanbul Matbaası. İstanbul.
- Batuhan, H. (2007). *Semiyotik, Fanatizm ve Tolerans*. Derleyen ve Notlarla Yayına Hazırlayan: Turhan Yörükkan, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Bore, M., Mumra, D., Kerridge, L., & Powis, D. (2005). "Selection of Medical Students According to their Moral Orientation." Medical Education, Vol. 39(3), 266-275.
- Brown, R. (2010). *Prejudice its social psychology*. Willey-Blackwell.
- Büyüköztürk, Ş., & Diğerleri. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 5.Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları,
- Cohen, A. J. (2004). *Ethics*, Vol.115, No.1, the university of Chicago Press , pp.68-95.
- Craig, E. (1998). *Toleration md.*, *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Routledge, London&New York, 1998, s.429-431.
- Czyzowska, D. & Niemczynski, A. (1996). "Universality of Socio-Moral Development: A Cross-Sectional Study in Poland." Journal of Moral Education, Vol. 25(4), 441-455.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. 5. Cilt, s.4854-4855. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çırak, G. K. (2006). "Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri ve Ahlaki Yargı Yetenekleri İle Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması". Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Çileli, M. (1981). “14-18 Yaşları Arasındaki Öğrencilerde Ahlaki Yargının Zihinsel Gelişim Psikolojisi Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara.
- Çiftçi, N. (2001). “Almanya ve Türkiye’deki Öğrencilerin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Karşılaştırılması” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- De Mey, L., & Baartman Herman, E. M. (1999) “ *Ethnic Variation and the Development of Moral Judgment of Youth in Dutch Society*” Vol.31 No.1, 54-75.
- Dehaan, R. & Hanford, R. (1997). “*Promoting Ethical Reasoning; Affect and Behavior Among Higt School Students: An Evaluation of..*” Journal of Moral Education, Vol. 26(1), 5-21.
- Demir, B. (2008). “*Adalet ve Saygı İçerikli Karakter Eğitimi Programının İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyine Etkisi*”, Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dilmaç, B. (1999). “*İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*”, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Erdem, H. (2003). *Ahlak Felsefesi*, Hü-Er Yayınları, Konya, s. 15.

- Erden. M. & Akman, Y. (2000). *Gelişim ve Öğrenme-Öğretme*. 8. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ferns, I. & Thom, D. P. (2001). “*Moral Development and South African Adolescents: Evidence Against Cultural.*” *South African Journal of Psychology*, Vol. 31(4), 38-47.
- Fiala, A. 2005. *Tolerance and the Ethical Life*. London, New York: Continuum.
- Freud, S. (1994). *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri*. Çev.: Selçuk Budak. Öteki Yayınları. Ankara.
- Freud, S. (1997). *Psikanaliz Üzerine*. Çev.: A. Avni, Öneş. Say Yayınları. İstanbul.
- Fromm, E. (1999). *Erdem ve Mutluluk*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- Gieling, M., Jochem, T., & Maykel, V. (2010). “*Tolerance of Practices by Muslim Actors: An Integrative Social-Developmental Perspective*” *Child Development*, Volume 81, Number 5, Pages 1384–1399.
- Gençtan, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası*. Remzi Kitapevi. İstanbul.
- Gençtan, E. (2008). *İnsan Olmak*. Basım:7. Metis Yayınları. İstanbul.
- Good, J. L. & Cartwright, C. (1998). “*Development of Moral Judgement Among Undergraduate University Students.*” *Collage Student Journal* Vol. 32(2), 270-276.
- Gözübüyük, M. (2002). “*Türkiye’de Demokrasi ve Hoşgörü Kültür ve Eğitiminin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

- Gribic, D. (2010). ‘‘*Social and Cultural Meanings of Tolerance: Immigration, Incorporation and Identity in Aotearoa, New Zealand*’’. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 36, No. 1, January 2010, pp. 125–148
- Güngör, A. (2003). Ahlaki (Törel) Gelişim. Ulusoy, A. (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Hatunoğlu, H.K.A.G. (2003). ‘‘*Farklı Ahlaki Gelişim Düzeylerinde Bulunan Üniversite Öğrencilerinin Kendilerinin ve Toplumun Ahlak Düzeyini Değerlendirmeleri ve Psikolojik Belirtileri Düzeylerinin Karşılaştırılması*’’, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.
- Ivey, A., Ivey, M., & Zalaquett, C. (2010). *Intentional Interviewing and Counseling: Facilitating Client Development in a Multicultural Society* (7 th ed.). USA, CA: Brookss/Cole.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi* (6. Baskı). 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara.
- Kavuncu, N. (1987). ‘‘*Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Türk Toplumuna Uyarlama Çalışması*’’. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kaya, M. (1993). ‘‘*Bazı Değişkenlere Göre Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargıları*’’. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Samsun.

- Kaya, M. & Aydın, C. (2011). “*Üniversite Öğrencilerinin Dini İnanç İle Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı: 30, ss. 15–40.
- Koç, Z. (2003). *Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yaklaşımı: Kuramsal Bir İnceleme*. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Y. 11, No. 12, S. 1-17.
- Kohlberg, L. (1969). “*Stage and Sequence: The Cognitive Developmental Approach to Socialization*”. Ed. by D. A. Goslin. Handbook of Socialization Theory and Research. Chicago: Rand McNally. pp.347-480.
- Kohlberg, L. (1973). “*Continuities in Childhood and Adult Moral Development Revisited*”. In P. B. Baltes and K. W. Schaie (Eds.). Life-span Developmental Psychology: Personality and Socialization. New York: Academic Press. pp.179-204.
- Kohlberg, L. (1976). “*Moral Stages and Moralization: The Cognitive Developmental Approach*”. In T. Lickona (Ed.). Moral Development and Behavior: Theory, Research and Social Issues. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Kohlberg, L. & Richard H. Hersh. (1977). “*Moral Development: A Review of the Theory*”. Theory Into Practice. Vol:16. Issue:2. pp.53-59.
- Kohlberg, L. (1980)., *Kohlberg on Moral Development and Moral Education*: B. Munsey (Ed.), Moral Development, Moral Education and Kohlberg: Basic Issues in Philosophy, Psychology, Religion, and Education, ss. 15-100, Alabama, Religious Education Press.

- Kohlberg, L. (1984) *The Psychology of Moral Development: Essays on Moral Development*. Vol. 2, San Francisco: Harper and Row. 9-35.
- Kukathas, C. (2002), "*Justice, toleration, and perpetual peace*" Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Boston Marriott Copley Place, Sheraton Boston & Hynes Convention Center, Boston, Massachusetts, Aug 28, 2002.
- Kukathas, C. (2008), "*Moral Universalism and Cultural Difference*" The Oxford Handbook of Political Theory. Oxford: Oxford University Press, 2008, pp. 581-598.
- Kymlicka, W. (1998), "*Multi Cultural Citizenship, A Liberal Theory of Minority Rights*" The Oxford Handbook of Political Theory. Oxford: Oxford University Press, 1995, Çeviren: Abdullah, Yılmaz..
- Legutko, R. (2006). *Tolerancija*. Vilnius: Kronta.
- Lickona, Thomas E. (1991). *Educating for Character: How Our Schools can Teach Respect and Responsibility*. New York: Bantam Books.
- Locke, J. (2005), *A Letter Concerning Toleration*, çev. Yürüsen, Melih, Liberte Yayınları, Ankara.
- McIntosh, M. E., Maclver, M. A, Abele, D.G., & Nolle, D. B. (1995). *Minority Rights and majority rule: Ethnic tolerance in Romania and Bulgaria, Social Forces*, 73, 939-968.
- McKinnon, C. (2006). *Tolerantion: A Critical Introduction*. London, New York.

- Mendleson, Jack L., Bures, Allen, L., Champion, Donald, L., & Lott, J., Kendall. (1997), “*Preliminary Development Of The Intercultural tolerance scale*”, Psychological Reports, 80: 867- 876.
- Mill, J. S. (2000). *Özgürlük Üstüne. Belge Uluslar arası yayıncılık*. 2. Baskı. Çev.Alime Ertan. İstanbul.
- Miller, Patricia, H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. Yayına Hazırlayan: Bekir, Onur. Çev. Zeynep, Gültekin. İmge Kitapevi, Ankara.
- Morgan, C. T. (1991). *Psikolojiye Giriş* (Çev: Hüsni Aracı ve Diğ.) 8. Baskı, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları Yayın No:1.
- Moore, Laura. M. & Ovadia, Seth. (2006). “*Accounting for Spatial Variation in Tolerance: The Effects of Education and Religion*”. Social Forces. Cilt:84, Sayı:4, s.2205-2222.
- Naar, R. (2007). *Grup psikoterapisine ilk adım* (2.Baskı).(Çev.N. H. Şahin). İmge Kitabevi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1982). Ankara.
- Nicholson, P., Peter. (1985), “*Toleration as a Moral Ideal*” in Aspects of Toleration: Philosophical Studies, ed. John Horton and Susan Mendus, London: Methuen, p. 158-185.
- Ölmez, A, Y. (2008). ‘*Felsefi Açıdan Tolerans ve Hoşgörü*’, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Özdamar, K. (1997) *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1*, Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi Yay. No:11 Eskişehir

- Özen, Y. (2011). “*Etik mi? Ahlak mı? Modernite mi? Medeniyet mi? Değerler eğitimine sosyal psikolojik bir yaklaşım.*” Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Yıl. 3. S.5. Diyarbakır.
- Piaget, J. (2004). *Çocukta Zihinsel Gelişim*. Çev.: Hüseyin Portakal. Cem Yay. İstanbul.
- Pleckaitis, R. (1998). *Tolerancija*. Vilnius: Pradai.
- Rest, J. (1986). *DIT Manual for the Defining Issues Test, Third Edition*, Center for the Study of Ethical Development, University of Minnesota.
- Rogers, C. R. (2012). *Kişi olmaya dair*. Çev. Aysun Babacan. Okyanus Yayınevi. İstanbul.
- Sachs, J. (1992). “*Covariance Structure Analysis of a Test of Moral Orientation and Moral Judgment.*” Educational and Psychological Measurement. Vol. (4), 825-833.
- Saylağ, Ş. (2001). “*Liselerin Birinci Sınıflarında Öğrenim Gören Çocukların Ahlaki Değerleri Algılama Düzeylerinin İncelenmesi*”. Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Senemoğlu, N. (2010), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Pegem Akademi, 18.Baskı. Ankara.
- Seyyar, A. (2007). *Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s.421-422. Değişim Yayınları. İstanbul.

- Sezen, A. (2008). “*Üniversite Öğrencileri Örnekleminde İman Gelişimi ve Dinsel Fundamentalizm Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Çalışma*”, Doktora Tezi, DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Skinner. (1981). “*Pavlov's Influence on Psychology in America*”. Journal of the History of the Behavioral Sciences. Vol.:17. No:2. pp.242-245.
- Skinner. (2001). “*The Design of Cultures*”. Behavior and Social Issues. Vol.:11. No:1. pp.4-13.
- Sullivan, J., Shamir, M., Walsh, P., & Roberts, N. S. (1985). *Political tolerance in context: Support for unpopular minorities in Israel, New Zealand, and the United States*. Boulder, CO: Westview Press.
- Şahin, B. (2009), *Toleration: The Liberal Virtue*. Published by Lexington Books.UK.
- Şahin, R. (2012). *Önyargı ve Ayrımcılık*. H. Coşkun (Ed.), Sosyal Psikoloji, ss. 259-277, İstanbul, Melisa Matbaacılık.
- Şahin, NH. & Durak, A. (1994). *Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması*. Türk Psikoloji Dergisi, 9(31):44-56.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şengün, M. & Kaya, M. (2007). “*Ahlaki Olgunluk Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı: 24–25,ss.51–64.

- Şengün, M. (2008). “*Lise Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeylerinin Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*”, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Şimşek, A. (2012). *Evren ve Örneklem*. A. Şimşek (Ed.), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, ss. 108-133, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Temel, F.Z. (1991). “*Yetiştirme Yurdunda ve Ailesinin Yanında Kalan 14-18 Yaş Grubundaki Gençlerin Cinsiyet Rolü Kimlikleri ile Moral Gelişimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Tomasi, J. (2001). *Liberalism Beyond justice: Society and the Boundaries of Political Theory* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2001).
- Umucu, E. & Voltan Acar, N. (2011). “*Grupla Psikolojik Danışma Sürecinde Direnç Ögesi Olan Kültürel Etmenlere Psikolojik Danışmanın Müdahalesi*”. Ege Eğitim Dergisi 2011 (12) 1: 99-113. İzmir
- Wainryb, C., Shaw L. A., Langley M., Cottam, K., & Lewis, R. (2004). “*Children’s Thinking About Diversity of Belief in the Early School Years: Judgements of Relativizm, Tolerance, and Disagreeing Persons*”. Child Development. Vol:75, No:3, pp.687- 703.
- Walzer, M. (1998). *Hoşgörü Üzerine*, çeviren: Abdullah Yılmaz, İstanbul.
- Weil, F. D. (1985). *The variable effects of education on Liberal attitudes: A comparative- historical analysis of anti-Semitism using public opinion survey data*. American Sociological Review, 50, 458-474.

Witenberg, R. T. (2007). *The moral dimension of children's and adolescents' conceptualisation of tolerance to human diversity*. *Journal of Moral Education* Vol. 36, No. 4, pp. 433–451.

Yürüşen, M. (1995), *Liberal Bir Değer Olarak Ahlaki ve Siyasi Hoşgörü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK-1

Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma Gaziosmanpaşa Üniversitesinde yürütülmekte olan “Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Tolerans ve Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezi kapsamında sizden bilgi toplamayı amaçlamaktadır.

Anket 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sizinle ilgili genel bilgileri içeren 10 madde, ikinci bölümde kültürlerarası tolerans ile ilgili 32 madde, üçüncü bölümde ise ahlaki olgunluk ile ilgili 60 maddeden oluşan anket bulunmaktadır. Anketten sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için hiçbir soruyu cevapsız bırakmamanız, samimi cevaplar vermeniz ve en uygun olan seçeneğe ‘X’ işareti koyarak cevaplamanız gerekmektedir.

Bu anket sonuçları bireysel olarak incelenmeyeceği için; kimliğinizi açığa çıkaracak yönde (ad, soyadı, okul numarası vb.) hiçbir soru yer almamaktadır. Bu araştırmada, sizlerin sağlamış olduğu bilgiler araştırma kapsamında kullanılacak olup, bunun dışında başka kişi ya da kuruluşlara verilmeyecektir. Tüm bu nedenlerden dolayı kendinizi tam güvende hissedebilirsiniz.

Çalışmayla ilgili sorularınız için (fuadpdr@gmail.com) mail adresinden araştırmacıya ulaşabilirsiniz.

Katılımlarınız için teşekkür ederim.

Fuad BAKİOĞLU

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilimdalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

I.BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Fakülte:

2. Sınıf:

3. Bölüm:

4.Yaşınız:

5. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

6. Kaç kardeşiniz var?

0 1 2 3 4 5 6 7 ve daha fazla

7. Annenizin eğitim durumu:

Okur-Yazar değil Okur-Yazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

8. Babanızın eğitim durumu:

Okur-Yazar değil Okur-Yazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Yüksek Lisans Doktora

9. Ailenizin aylık gelir durumu

BelirtinizTL

10. Politik görüşünüzü belirtiniz.

.....

EK-2

Ahlaki Olgunluk Ölçeği

Aşağıda 60 maddeden oluşan ölçekte her madde ile ilgili katılım derecenizi her maddenin karşısına yalnızca bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz. Ölçekteki her maddeye katılma dereceniz hemen karşısında bulunan “1.Hayır, Hiçbir Zaman, 2.Çok Nadir, 3.Ara Sıra, 4.Çoğu Zaman, 5.Evet Her Zaman”, şeklindedir.

Madde Numarası	ÖLÇEK MADDELERİ	Hiçbir				
		Hayır,	Çok Nadir	Ara Sıra	Çoğu Zaman	Evet, Her Zaman
1	İnsanları severim.	1	2	3	4	5
2	Kötü davrandığımda vicdanım rahatsız olur.	1	2	3	4	5
3	Çevremdeki insanlar bana güvenirler.	1	2	3	4	5
4	Bana yapılan kötülüğün intikamını alırım.	1	2	3	4	5
5	Yardıma muhtaç insanlara yardım ederim.	1	2	3	4	5
6	Başkalarının mutlu olması için çaba gösteririm.	1	2	3	4	5
7	Başkalarıyla sık sık kavga ederim.	1	2	3	4	5
8	Başkalarının bana yaptığı iyilikleri önemserim.	1	2	3	4	5
9	Hatalı davrandığım zaman özür dilerim.	1	2	3	4	5
10	Başkalarının haklarına saygı gösteririm.	1	2	3	4	5
11	Eşyalarımı başkalarıyla paylaşıyorum.	1	2	3	4	5
12	Küçüklere sevgimi göstermekten çekinmem.	1	2	3	4	5
13	Sabırlı bir kişiyim.	1	2	3	4	5
14	Beni eleştirenlere karşı hoşgörülü davranırım.	1	2	3	4	5
15	Çevremdekilerle alay ederim.	1	2	3	4	5
16	Başkalarının saflığını, kendi çıkarlarım için kullanırım.	1	2	3	4	5
17	Çıkarlarımı korumak için doğru olmayan yolları da denerim.	1	2	3	4	5
18	Kötü davranışlarımı kontrol altında tutarım.	1	2	3	4	5
19	Bana karşı saygısızlık yapanlara aynı şekilde davranmam.	1	2	3	4	5
20	Duygularımı kontrol altında tutabilirim.	1	2	3	4	5
21	Başkalarının hislerine karşı duyarlıyım.	1	2	3	4	5
22	Tanıdığım birinin acı çektiğini duyduğumda ben de üzülürüm.	1	2	3	4	5
23	Çevreyi temiz tutarım.	1	2	3	4	5
24	Başkalarının inançlarına saygı gösteririm.	1	2	3	4	5
25	Doğaya zarar vermem.	1	2	3	4	5
26	İnsanların gizli konuşmalarını merak eder, kulak kabartırım.	1	2	3	4	5
27	Söz verdiğimde, sözümde dururum.	1	2	3	4	5
28	Borçlarımı zamanında öderim.	1	2	3	4	5

Madde Numarası	ÖLÇEK MADDELERİ	Hayır, Hiçbir Zaman	Çok Nadir	Ara Sıra	Çoğu Zaman	Evet, Her Zaman
29	İnsanları incitmekten çekinirim.	1	2	3	4	5
30	Kendi çıkarlarımı ön planda tutarım.	1	2	3	4	5
31	Büyüklere saygılı davranırım.	1	2	3	4	5
32	Doğruluk ve adaletten asla taviz vermem, adil bir kişiyim.	1	2	3	4	5
33	Kibir ve gururdan sakınırım.	1	2	3	4	5
34	Cahil insanları aşağılarım.	1	2	3	4	5
35	Alçak gönüllü birisiyim.	1	2	3	4	5
36	Başkalarıyla olan problemlerime uzlaşma ve barış çerçevesinde çözüm ararım.	1	2	3	4	5
37	Çevremdeki iyi insanları kendime örnek alırım.	1	2	3	4	5
38	İsraftan kaçınırım.	1	2	3	4	5
39	Sorumluluklarımı yerine getirmeye dikkat ederim.	1	2	3	4	5
40	İnanmış olduğum değerleri yaşamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
41	Anne-babama karşı gelirim.	1	2	3	4	5
42	Kendimi, başkalarının yerine koyarak onları anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
43	Büyüklerimin öğütlerini uygulamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
44	Kalp kırmamaya dikkat ederim.	1	2	3	4	5
45	Kötülük yapanlara engel olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
46	Küskünleri barıştırmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
47	Zayıf ve güçsüzlere merhamet ederim.	1	2	3	4	5
48	Aşırı arzu ve isteklerime engel olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
49	Davranışlarımda tutarlı ve dengeli olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
50	Çevremdekilere anlayışlı ve hoşgörülü davranırım.	1	2	3	4	5
51	Kimseye hakaret etmem.	1	2	3	4	5
52	Davranışlarımda hakkında düşünürüm ve yanlış davranışlarımı düzeltmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
53	İyice araştırmadan ve anlamadan karar vermem.	1	2	3	4	5
54	Kesin ve doğru bilgilerle hareket ederim.	1	2	3	4	5
55	Çevremdekilere ikramlarda bulunurum.	1	2	3	4	5
56	Komşularıyla iyi geçinirim.	1	2	3	4	5
57	İnsanların zayıflıklarından faydalanırım.	1	2	3	4	5
58	Kendim için istediğim bir şeyi, başkası için de isterim.	1	2	3	4	5
59	Çevremdekilere kötü adlar takarım.	1	2	3	4	5
60	Şımarık birisiyim.	1	2	3	4	5

EK-3**Kültürlerarası Tolerans Ölçeği (Orijinal form)**

Aşağıda 32 maddeden oluşan ölçekte her madde ile ilgili katılım derecenizi her maddenin karşısına yalnızca bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz. Ölçekteki her maddeye katılma dereceniz hemen karşısında bulunan ‘‘1.Hiç Katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılıyorum, 5.Tamamen Katılıyorum’’, şeklindedir.

Madde No	ÖLÇEK MADDELERİ	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Farklı dillerin konuşulduğunu duymaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
2	Genel olarak göçmenlerin çeşitliliği sayesinde toplumumuz daha zengin ve güçlüdür.	1	2	3	4	5
3	Dini inanışı benimkine zıt olan bir ülkede çalışmaktan hoşlanmam.	1	2	3	4	5
4	Benim ülkem hakkındaki haberler herhangi bir başka millet hakkındaki haberlerden daha önemlidir.	1	2	3	4	5
5	Az gelişmiş ulusların ekonomik durumlarını iyileştirmenin en iyi yolu, onlara işleri benim ülkemde yapıldığı şekliyle yapmayı öğretmektir.	1	2	3	4	5
6	Krallar, kraliçeler, şefler ve diğer kraliyetle ilgili toplumsal geleneklerin modasının geçtiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
7	Kendi dilim dışında başka bir dil konuşmayı önemsemem.	1	2	3	4	5
8	Ülkemin birçok ekonomik probleminin sebebi istenmeyen göçmenlerdir.	1	2	3	4	5
9	Benim ülkemde yaşarken ve çalışırken kendi yerel kıyafetlerini giymeye devam eden yabancılar beni rencide eder.	1	2	3	4	5
10	Yabancı kültürlerin dini inançları ve uygulamaları hakkında daha fazla bilgi edinmeyi isterim.	1	2	3	4	5
11	Dünya ile ilgili şeyler kendi ülkemle ilgili şeylerden daha önemlidir.	1	2	3	4	5
12	Eğer dünyadaki tüm vatandaşların uzun dönemli yaşam standartlarını arttıracaksa bizler geçici olarak yaşam standartlarımızı düşürmeye gönüllü olmalıyız.	1	2	3	4	5

Madde No	ÖLÇEK MADDELERİ	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
13	Bazı kültürlerde görülen kadınların bacaklarını tıraş etmeme uygulaması benim için iticidir.	1	2	3	4	5
14	Dünyanın tüm dillerinin kullanılmaya devam ettiğini görmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
15	Ülkeme göç durdurulmalıdır çünkü hâlihazırda burada yaşayan yeterince yabancı vardır.	1	2	3	4	5
16	Eğer başka ülkeleri ziyaret etseydim değişik çeşitlerde yiyecek örneklerini tatma fırsatını hoş karşılardım.	1	2	3	4	5
17	Tatiller ülkemdeki tüm dini grupların inançlarına yer verecek şekilde seçilmelidir.	1	2	3	4	5
18	Ülkemdeki yönetim şekli dünyadaki çoğu ülkeninkinden daha üstündür.	1	2	3	4	5
19	Zengin ülkeler, özellikle askeri olmayan teknolojik kaynaklarını fakir ülkelerle paylaşmalıdır.	1	2	3	4	5
20	Ülkemin iş ahlakı çoğu ülkeninkinden daha üstündür.	1	2	3	4	5
21	Yabancı bir ülkeyi ziyaret ederken yerel sosyal çevreyi tecrübe etmek isterim.	1	2	3	4	5
22	Bu ülkede yaşayan ya da çalışan yabancılar kendi dillerini kullanmaya devam etmek yerine bizim dilimizi kullanmalıdır.	1	2	3	4	5
23	Başka ülkeden gelen iş arkadaşlarıyla çalışmaktan zevk alırdım.	1	2	3	4	5
24	Yabancı ülkelere gelen kişilerin evlerinde yemek yemekten hoşlanacağımı zannetmiyorum.	1	2	3	4	5
25	Herkes benim dinimi uygulasa dünyanın daha iyi olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
26	Kendi ülkemizin yönetim şeklinden farklı olan yabancı bir ülkede yaşamaya ve çalışmaya istekliyim.	1	2	3	4	5
27	Geleneksel uygulamaları modern uygulamaların üzerinde gören toplumlar zamanın gerisindedir.	1	2	3	4	5
28	Yabancı gelenekte insanların birbirlerini kutlarken kadın ve erkeklerin yanak yanağa öpüşmelerinin uygun olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5

EK-4 Kültürlerarası Tolerans Ölçeği (Uyarlanmış form)

Aşağıda 18 maddeden oluşan ölçekte her madde ile ilgili katılım derecenizi her maddenin karşısına yalnızca bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz. Ölçekteki her maddeye katılma dereceniz hemen karşısında bulunan ‘‘1. Tamamen Katılıyorum, 2.Katılıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılmıyorum, 5. Hiç Katılmıyorum’’ şeklindedir.

Madde No	ÖLÇEK MADDELERİ	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Farklı dillerin konuşulduğunu duymaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
2	Dini inanışı benimkine zıt olan bir ülkede çalışmaktan hoşlanmam	1	2	3	4	5
3	Benim ülkem hakkındaki haberler herhangi bir başka millet hakkındaki haberlerden daha önemlidir.	1	2	3	4	5
4	Az gelişmiş ulusların ekonomik durumlarını iyileştirmenin en iyi yolu, onlara işleri benim ülkemde yapıldığı şekliyle yapmayı öğretmektir.	1	2	3	4	5
5	Kendi dilim dışında başka bir dil konuşmayı önemsemem.	1	2	3	4	5
6	Ülkemin birçok ekonomik probleminin sebebi istenmeyen göçmenlerdir.	1	2	3	4	5
7	Benim ülkemde yaşarken ve çalışırken kendi yerel kıyafetlerini giymeye devam eden yabancılar beni rencide eder.	1	2	3	4	5
8	Yabancı kültürlerin dini inançları ve uygulamaları hakkında daha fazla bilgi edinmeyi isterim.	1	2	3	4	5
9	Dünyanın tüm dillerinin kullanılmaya devam ettiğini görmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
10	Ülkeme göç durdurulmalıdır çünkü hâlihazırda burada yaşayan yeterince yabancı vardır.	1	2	3	4	5
11	Eğer başka ülkeleri ziyaret etseydim değişik çeşitlerde yiyecek örneklerini tatma fırsatını hoş karşıladım.	1	2	3	4	5
12	Tatiller ülkemdeki tüm dini grupların inançlarına yer verecek şekilde seçilmelidir.	1	2	3	4	5
13	Ülkemin iş ahlakı çoğu ülkeninkinden daha üstündür.	1	2	3	4	5
14	Yabancı bir ülkeyi ziyaret ederken yerel sosyal çevreyi tecrübe etmek isterim.	1	2	3	4	5
15	Bu ülkede yaşayan ya da çalışan yabancılar kendi dillerini kullanmaya devam etmek yerine bizim dilimizi kullanmalıdır.	1	2	3	4	5
16	Başka ülkeden gelen iş arkadaşlarıyla çalışmaktan zevk alırdım.	1	2	3	4	5
17	Yabancı ülkelere gelen kişilerin evlerinde yemek yemekten hoşlanacağımı zannetmiyorum.	1	2	3	4	5
18	Herkes benim dinimi uygulasa dünyanın daha iyi olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5